

XX  
Majnunning atosi ani ishq bodiyasidin kelturub, KaKjba tavofig'a olib borg'oni va ul munojot bahonasi bila ko'nglidagi chirin yozg'oni va duo qilmoq taronasi bila xotiridag'i maxfiy maqosidin tilidin chiqorg'oni va arafot(2) ahlidin arasot(3) qo'porg'oni.

Mundoq dedi noqili maoni,  
Qilg'och bu badiKj so'z bayoni.  
Kim qochti chu ul ramida payvand,  
Ul tun uyidin ramida monand.  
Kunduz eli uyda toimay oni,  
Boshlab yana navhayu azoni.  
Haryon chiqibon ayog'u otlig,  
Qaytib bori toimayin uyotliq.  
Lol etti yana atosini g'am,  
Beholu hazin anosini ham.  
O'lturdilar ikki zori bexud(4),  
Ko'p fikr etib ettilar yana rad.  
Ko'p so'z yuzin ul ochib bu yopti,  
Oxir munga so'z qaror topti  
Kim, har saridin uzub tavaquKj  
Tengriga-o'q aylabon tazarruKj.  
Haqdin ikov oni istagaylar,  
Paydovu nihoni istagaylar.  
Xushvaqt qilib niyoz ahlin,  
Osuda zamir roz ahlin.  
Har go'shanishinu bepavoyi,  
Qilg'aylar aning uchun duoyi.  
Haq rahm etib ikki benavog'a,  
Bergay oni ul ato-anog'a.  
Haj mavsimi erdi ittifoqi,  
Aylab bori KaKjbaning yaroqi(5).  
Borib necha kun tilab o'zu yot,  
Majnunni topib keturdilar bot.  
Qildilar ani ul ishdin ogoh  
Ul ish anga ham bor erdi dilxoh.  
O'lturtub ani amori ichra,  
O'tni manqali hisori ichra.  
Fursatni bori bilib g'animat,  
KaKjba sori qildilar azimat.  
Chun bo'ldilar ul haramg'a mahram,  
Yo'q, yo'q, ne haramki, arshi aKjzam(5).  
Yer uzra sipehrdin nishone,  
Tufroq uza balki osmone.  
Yer maqdamidin falakka monand,  
Ul bu falak uzra arsh payvaid.  
Har rukni kelib sukung'a maqrun,  
Arkon anga misli rubKji maskun(7).  
Yo so'fiyi mazhari jamoli,  
Juz haqdin o'lub zamiri xoli.  
Yer natKjida o'lturub murabbaKj  
So'fi kibi egnida muraqqaKj.  
O'rnida nechukki qutbi sobit,  
Atrofi ushoq toshi savobit  
Ne qutbki tegrasida aqtob,  
Mujgon bila xokro'bi abvob.  
Mehnat xasin anda toimayin el,  
Azbaski malak qanotidin el.  
Avjida maloik uchmog'i fosh,  
Har kecha nechukki xanli xuffosh(8).  
So'zdek topibon asosi mahkam,  
Ko'zdek kiyibon libosi motam.  
Tavfidin ulusqa zilli shohi,  
Atrofi sipehr sajdagohi.  
Majnunga ko'rungach ul salobat,  
Ko'ngli sari yuzlanib mahobat.  
Ishq etti dimog'ini mushavvash,  
Ko'ngli aro shavq yoqti otash.

Yog'durdi ko'zi yoshin yog'indek,  
Oh urdiyu sekridi choqindek.  
Davrida haramning o'ldi doyr,  
Yer girdida mpsli charxi soyir.  
Yuz birla qilib toshini zarkor,  
Ashkin oqizib nechukki parkor.  
Ruxsori supurgach ul eshikni,  
Halqasig'a urdi chust ilikni.  
Har bormog'ig'aki rust o'lub tob  
Bir halqag'a tushti necha qullob.  
Ul tavqi murod ichiga darham  
Qullobi muhabbat o'ldi mahkam.  
Qullobi chu bo'ldi halqag'a band,  
Zanjiri tazallum o'ldi payvand.  
Bir navKj tazallum ohi chekti,  
Ul dud ila g'am sipohi chekti.  
Kim, charx libosmn etti ul dam,  
KaKjba to'pidek libosi motam.  
Aylab ani bo'yla motami zor,  
Faryod ko'tardi motamivor.  
Dediki: "Ayo hakimi dono,  
Har hukmda hokimu tavono!  
Ey ishq o'tin aylagan jahonso'z,  
Andin meni notavonni jonso'z.  
Ey urg'on ul o'tni xirmanimg'a,  
Xirman neki, jon bila tanimg'a!  
Ey ishq angakim, mulozim etgan,  
Hijron o'tin anga lozim etgan!  
Ey kimgaki ishqdin solib band,  
Talx aylab anga nasihatu pand!  
Ey ishq ila onikim qilib fosh,  
Atfoldin anga yog'durub tosh!  
Ey kimniki aylagan parichehr,  
Devonasi sori bermagan mehr!  
Ey jon aro solib ozari ishq,  
Ko'ngul sadafida gavhari ishq(9).  
Ishq ichra bukun meni shikasta.  
Kelmish men asiru poybasta.  
Har ragi tanim ichra ishq bandi,  
Jon rishtasi ishqning kamandi.  
Tori badanim aro bo'g'unlar,  
Ham ishq tanobidin tugunlar.  
Jismim aro dogi begarona,  
Ishq o'tlaridin kelib nishona,  
Mamlu aning o'ti birla jonim,  
Jonim neki, mag'zi ustuxonim.  
Bu ishq o'tikim bayon qilurmen,  
Muhlik g'amini ayon qilurmen.  
Demogin meni tarabg'a xos et,  
Yoxud g'ami ishqdin xalos et!  
Dermenki manga bu o'tni hardam,  
Afsun qilu, qilma zarrai kam!  
Chek aynima ishq to'tiyosin,  
Ur qalbima ishq kimiyosin!  
Ko'nglumga fazo harimi ishq et,  
Jonimga gizo nasnmi nshq et!  
Ishq isidii et damimni mushkin,  
Ishq o'tidin et yuzumni rapgin!  
Bo'ynum uza, "ayn" in aylagil tavq,  
"Shin" in qil ichimga shuKjlai shavq.  
"Qof" in manga ayla ko'hu anduh,  
Ko'nglumga g'amini ko'h to ko'h,  
Uch nuqtasini sharora ayla,  
Ikkisnii nkki xora ayla(10).  
Ul shuKjlaga ham kerak sharora,  
Bu qofga dog'i xora pora.  
Jonimg'a sol ul sharorani ham,  
Boshimg'a ur ushbu xorani ham.

Yuz munchag'a elni moniKj etma,  
Ming munchag'a meni qoniKj etma!  
Ko'nglum g'am ila to'q ayla, yo rab!  
Ishq ichra msni yo'q ayla, yo rab!  
Derlar manga "Ishqni unutm'il,  
Layli g'amidin kanora tutg'il".  
Alloh-alloh, bu ne so'z o'lg'ay,  
Ul qavmg'a tengri uzr qo'lg'ay.  
Yorabki bu xushguvor boda,  
Jomi talabimg'a quy ziyoda!  
Ul bodadin o'yla tut manga qo'sh  
Kim, yodima hargiz o'tmasun hush!  
Layli ishqin tannmda jon qil.  
Layli shavqin ragimda qon qil(11).  
Dardini najotim et ilohi,  
Yedini hayotim et ilohi!  
Hardamki emas aning xayoli,  
Ko'nglum uyin andin ayla xoli!  
Har o'tki yo'q anda ishq so'zi,  
Men xastag'a qilma oni ro'zi!  
Huyiki emas aning g'amidin,  
Fosh etma bu telbaning damidin.  
Dardimg'a xayolini tabib et!  
Jonimg'a visolini nasib et!(12)  
G'ayrin nazarimda foni ayla,  
Mehrin manga jovidoni ayla!  
To bo'lsa hayotdin nishonim,  
Savdosini qil tan ichra jonim!  
Jon chiqsa bu jismi notavondin,  
Yodi bila-o'q chiqor jahondin.  
Tanlar tirilurga qo'ysalar yuz,  
Ko'yi elidin tanimni tirguz!  
Do'zax manga etsa jovidoni,  
Ishqi o'tidin qizitqil oni.  
Jannat sari cheksa sarnavishtim,  
Vasli haramini qil bihishtim.  
Onsiz meni birdam etma mavjud,  
Budumni qil onsiz o'lsa nobud!"  
Garm aylabon oni bu munojot,  
Atrofida lol ahli hojot.  
Ul qoyilu yuz asiri g'amgin,  
Borining o'lub hadisi "omin"  
Bexud qolibon faqir atosi,  
Hayron bori xeshu aqrabosi.  
Bu navhavu ashk nolishidin,  
Bori yudilar ilik ishidin.  
Ul ham chu tugatti navhai dard  
Bo'ldi yana aqlu hushidin fard.  
Oxir ko'tarib necha dilafgor,  
Manzillarini o'ldilar talabgor.  
Ishq o'ti ko'ngulni kuydurur chog'.  
ManKjig'a su quysalar bo'lur yog'.  
Haj tavfida ishqini iroda,  
Kam aylabu ul bo'lub ziyoda,  
Ey, zoyiri kaKjbai saodat,  
Lutfungdin etarmen istifodat  
Kim, bizni dag'i duoda yod et,  
Bu ishq o'ti shuKjlasin ziyod et!

XXI

Majnunning vaqshatlig' eldin ulfat rishtasin uzgoni va biyobon vahshiylari bila uns navosin tuzgoni va kiyiklar bila Nivfal ovi aro qolg'oni va Navfal(2) visol vaKjdasi kamandin aning bo'ynig'a solg'oni va kiyiklarni ozod qilib oni sayd qilg'oni va ko'nglin ovlag'oni(1).

Qilg'on bu fasona kov-kovi,  
Bu qissag'a bo'yla bo'ldi rovi  
Kim, yondi chu haj tavofidin xayl,

Har kim vatanig'a ayladi mayl.  
Majnun atosig'a rapji jovid,  
Ug'lidin o'lub tamom navmid.  
Zabtini bilibki mumkin zmas,  
Befoyda ish natpja bermas.  
Avd etti tutub jahonni yoshi,  
MaKjyus bori urug'-qayoshn  
Devona dag'i yonib shitobon,  
QatKj aylab tog' ila biyobon.  
Har kun yana bir taraf xiromi  
Har tun yana bir daman maqomi.  
Ne turg'onida qarori oning,  
Ne azmida ixtiyori oning.  
Yo'q hech so'z aytmoqqa mayli,  
Aytur so'zi bu qadarki: "Layli".  
Ham Layli o'lub tilida zikri,  
Ham Layli o'lub ichida fikri(3).  
Haryon nazar etsa oshkoro,  
Layli nazarida jilva oro.  
Tasvir etibon yuzi xayolin,  
Ko'zga kigorub qadi misolin.  
Ikkisiga chun qilib taammul,  
Sarv uzra gul aylabon taxayyul.  
Ham sarvning olida qo'yub bosh,  
Ham ul gul uchun ravon qilib yosh.  
Layli g'amidin qilib tafakkur.  
Yuz baytu g'azal deb o'ylakim dur.  
Ham qofiyasi aning sifoti,  
Ham barcha radifi oning oti.  
Eshitgach ani g'aminu dilshod,  
Yuz zavqu nishot ila tutub yod.  
Abyotig'a maKjni otasholud,  
Nazmi chiqorib dimog'idin dud(4).  
Har lafzida shavq harfi mubham,  
Har harfida ishq sirri mudg'am.  
Ul nazm ilakim tuzub navoyi,  
Solib ulus ichra hoy-hoyi.  
Pajmurdag'a jon mulosiq aylab,  
Afsurdani zoru oshiq aylab.  
Ts hush dimogig'a solib tob,  
AbKjyot deb o'ylakim duri nob.  
Chun monii hush o'lub jununi,  
Yeva so'z o'lub aning fununi.  
El harne takallum etsa bilmay.  
Uz so'zini dog'i fahm qilmay.  
O'rtab ko'nglin junun g'am ichra,  
Hardam solib o'zga olam ichra.  
Kelmay nafase o'ziga hushi,  
Sahro vuhushi kibi xurushi.  
Ne yig'larig'a g'azab muayyan,  
Ne kulmagiga sabab muayyan.  
Ruxsori taponcha birla majruh,  
AKjzosida yo'q nishonai ruh.  
Bu holatidin gahi qilib havl,  
Uz holiga aylar erdi lohavl.  
Ul naqshni yona ishqiqi bebok,  
Filhol yur erdi ko'nglidin pok,  
Tog' ichra uni tushub sabodek,  
Qum uzra tapi quruq giyodek.  
Yoshlardek etib yig'iyu faryod.  
Qilmay ato-anosin, vale yod.  
Yor aylabu oshno baloni,  
Sog'inmay yoru oshnoni.  
Anduh eb, etib jafu mayi no'sh,  
Ichmak-emagi bo'lub faromush.  
Ko'z yoshidek o'lmay oramida,  
Jayran kibi xalqdin ramida.  
Nafs itligidin kechib tamomi,

Dasht uzra kiyik mutiu romi.  
Har qumg'aki maqdami etishib,  
Bir dasht kiyik anga erishib.  
Girdida kiyik, to'la yaboni,  
Ul o'rtada o'ylakim shuboni.  
Gohi o'pubon munung jabinin,  
Gohi silabon aning surinin.  
Haryon bo'ri posbon itidek,  
Yo'q, yo'q, ne dedim, shubon itidek.  
Bu dashtqakim tushub guzori  
Kim, ko'kka etib fig'onu zori,  
Navfalki Arabda erdi nodir,  
Tigig'a qadar, o'qiga qodir.  
Yaxshiliq ila Arabda mavsum,  
Oromgahi bu marz ila bo'm.  
Ul kun qilibon havoyi paxchir,  
Ov amrig'a qilmish erdi tadbir.  
Har xayldin el qilib murattab,  
Sahro sori surmish erdi markab.  
Charga aro qolmish erdi Majnun(5),  
Davrida kiyik adaddin afzun.  
Har saydki ul sipahni ko'rdi.  
To'sh-to'shdin aning sori yugurdi.  
Borisig'a ish anga yalinmoq,  
To mumkin aiing sori sig'inmoq.  
Navfal ko'rub ul xilofi odat,  
Hayrat anga ajz etib ziyodat.  
So'rdi elidinki: "Bu g'arobat  
Kim, ko'nglum aro solur mahobat.  
Siz ham ko'rasizmu, yo'qsa yo'qmu,  
Yo keldi mening ko'zumga-o'qmu?"  
Ul xaylda baKjzi zrda hamroh,  
Majnun ishidin sarosar ogoh.  
Navfal qoshida surub hikoyat,  
Ul qissani qildilar rivoyat.  
Navfal dag'i ishq ko'rgan erdi,  
G'am dashti aro yugurgan erdi.  
Bu ishniki bnldi yig'ladi zor,  
Ul sayd qilurdin o'ldi bezor.  
Dediki: "Ne kimiyo erur ishq,  
Ne boriqai ziyo erur ishq  
Kim, har kishiniki qildi g'amnok,  
G'ashdin qilur o'yla qalbini pok,  
Kim vahshki bo'lmas el bila rom,  
Sahro aro tutmas onsi orom.  
Ishq o'yla vujudin oritibdur,  
Andoq bashariyati itibdir  
Kim, vahshg'a yo'q qoshida dahshat  
Chun ketti basharliq, ittn vahshat".  
Tark ayladi saydg'a jafoni,  
Elga dedi: "Tashlang o'qu yoni,  
Ham itligintizni tashlangiz chust,  
Ham itlaringizni bog'langiz rust!"  
Chun xaylig'a qildi bo'yla ahkom,  
Tushti, dag'i qo'ydi ul taraf gom.  
Majnun ko'rub oni oshnovash,  
Kelmakligi keldi ko'ngliga xush.  
Garchi dadu dom qildilar ram,  
Majnuni ramida turdi birdam.  
Yetgach Navfal, salom qildi,  
Majnun anga ihtirom qildi.  
Dedikim: "Ayo xujasta diydor,  
Chehrangda xujastaliq padidor.  
Ham mehri safo yuzungda toliKj,  
Ham nuri vafo engingda lomikj(6).  
Yuz kom sanga nasnb keldi,  
Sendin ko'zuma g'arib keldi  
Kim, g'ofil ulus kibi chekib o'q,

Vahsh etidan o'zni istamak to'q.  
Chun yo'q bu g'izog'a ihtiyojing.  
Ozor nedin tilar mizojing  
Kim, nafs nnshtig'a chekib xayl,  
Qon to'kkali ko'nglung aylagay mayl.  
Bu zulm ila ul g'izomu bo'lg'ay,  
Sendin bu sifat ravomu bo'lg'ay?  
Gar ura tikan ayog'inga nesh,  
Ko'nglung ayog'ing uchun bo'lur resh.  
Ne mazlama yoyin o'ldi qurmoq,  
Uq chekmaku jonivarni urmoq?  
Haq berdi bularg'a dog'i joni,  
Oyini hayotdin nishoni.  
Bu necha ramida jonidin kech,  
Bejurm guruh qonidin kech!".  
Navfal ko'rub ul kalomi durposh,  
Yer o'ptiyu qo'ydi olida bosh.  
Dedikim: "Ayo farishta payvand,  
Kelmay sifating basharg'a monand!  
Bu so'zki muroding erdi bildim,  
Harneki deding qabul qildim.  
Joiimg'a ravo ko'ray qilich, o'q,  
Lekin bu suruk ramidag'a yo'q,  
Chun sen qilding hikoyat izhor,  
Emdi manga ham hikoyate bor".  
Majnun anga berdi buyla posux,  
Kim: "Aytqil, ey jamoli farrux".  
Navfal dedi: "Ulki qilding irshod  
Qil, qilma ramidalarg'a bedod.  
Bildim nafasing halovatini,  
Qo'ydum borining adovatini.  
Senkim, eldin qilib judoliq,  
Qilmishsen alarg'a oshnoliq.  
Yo'q el bila ulfating ziyodat,  
Bu ish ham erur xilofi odat.  
Insonki erur charog'i binish,  
Bal chashmu charog'i ofarinish(7).  
Andin o'zin aylamak ramida,  
Hayvon bila bo'lmoq oramida.  
Aql olida besabab ko'rundi,  
Sendin manga bas ajab ko'rundi.  
Andoq dedilarki: "Guluzore,  
Solmish yuragingga xorxore(8).  
Gar andoq ish o'lg'on ersa hodis,  
Bo'lg'on esa mundoq ishga bois,  
Bo'lg'il bu ramidalardin ozod,  
Kezgil necha kun mening bila shod  
Ul erdaki zoru mubtalosen,  
G'am domida bastai balosen.  
Imkoni borincha aylanin jahd,  
Tokim qilay oni sanga hammahd.  
Yer tutmasa naqdu molu darxost,  
Harsori sipoh ishin qilay rost.  
Yo tuhfa moli xost birla,  
Ul bo'lmasa zarbi rost birla.  
Gar davri falak muovin o'lg'ay,  
Har navKj bilaki mumkin o'lg'ay.  
Bu uqdadin istabon kushoding,  
Koming bila etkuray muroding.  
Gar bo'lmasa ul g'araz muyassar,  
Bordur xud anga evaz muyassar.  
Farzand qilay seni o'zumga,  
Minnatni qo'yay yoruq ko'zumga.  
Lekin dadu domdin chekib gom,  
Tutqil bu ramida birla orom.  
Odam bila vahsh keldi kam jins,  
Odamg'a ham odam o'ldi hamjins.  
Gar yor visoli o'lsa koming,

Bu ishda kerakdur ehtimoming".  
Chun vasl so'zin eshitti Majnun,  
Shavq o'ldi burung'idin ham afzun.  
Xushholliq etti oni behol  
Beholliq etti nutqini lol.  
Yuz saKjy bila qilib takallum,  
Ko'zida suv, og'zida tabassum.  
Dedi: "Nekim aylading xitobim,  
Borisig'a bor edi javobim.  
Chun vasl so'zin deding unuttum,  
Ul barchasidii kanora tuttum.  
Bu vaKjdaki qilding oshkoro,  
Vo'lmasa vafosig'a madoro.  
Yuzumdurur ashhabing tuvog'i(9),  
Boshimdurur markabing ayog'i".  
Ikki sori mundoq o'lgoch ozarm.  
Bir-birlarini so'rushtilar garm,  
Ul poyada ixtilot bo'ldi,  
Kim mujibi yuz nishot bo'ldi.  
Chun vasl ila berdi mujdagoni,  
Navfal olib uyga bordi oni,  
Ey hajrda jismi notavoning,  
Chun mujdai vasl topti joning.  
Gar vasl ishi maholvashdur  
Filhol bu mujda bori xushdur.

XXII

Navfalning Layli gavharin Majnun iqdi silkiga tortar uchun gavhardek so'zlar nazm silkiga  
tortib Layli atosig'a yiborgoni va aning so'z gavharin ushotib payvand rishtasin uzgoni va  
Navfal sipoh chekib, ul dog'i adovat yasolin tuzgoni va kin arsasig'a ot surub dov  
tilashgonlari va falak mansubalaridin bir-biridin qoyim ayrilishqonlari va berk erlar  
hisor qilib tushgonlari(1).

Bu dasht tay aylagan musofir,  
Bu navKj etti fasona zohir  
Kim, yor o'lub ul iki yagona,  
Chun bo'ldilar uy sori ravona.  
Navfal tiladi necha suxanvar,  
Har mushkil ish ichra royi anvar,  
Sharh aylab alarg'a surati hol,  
Layli hashamig'a qildi irsol.  
Aylab atosig'a bo'yla paygom:  
"Key tavsani baxtu toleing rom!  
Kays ulki Arabda bebadaldur,  
Har fazlda el aro masaldur.  
Lanli sari ishq pok payvand,  
Qilg'on emish oni orzumand.  
Ifrot hayovu infioli,  
Qo'ymay qilurig'a sharh holi.  
Qavmu xaylin unutmish ermish,  
Ul ishq ila dasht tutqon ermish.  
Savdo aro bo'lmish o'yla maftun  
Kim, el der emishlar oni Majnun  
Xayling aro kasbi ilm qilmish,  
Olamda ne ilm bori bilmish.  
Sen dog'i ishin bilur emishsen,  
Doyim sifatini qilur emishsen.  
Bo'lg'onda bu ishq mubtalosi,  
Ne fikrni aylamish atosi.  
Gar xud sanga ermas erdi farzand,  
Farzandinga xud bor erdi monand.  
Sen dog'i ilik chekib ishidin,  
Ahvolini anglamay kishidin,  
Qo'ymishsen oni asiri anduh  
Qim, tutmish gah dasht, gahi ko'h.  
Mundoqmu bo'lur muruvvat oxir,  
Mardumlig' ila futuvvat(2) oxir.  
O'tkandin shikva qilsa bo'lmas,

Har negaki o'tti etsa bo'lmas.  
Men dasht aro tilab nishoni,  
Uyga keturubmen emdi oni.  
Etibmen o'zumga yoru farzand.  
Bo'lmish yana voqifu xiradmand.  
Emdi budur iltimos darxost  
Kim, qilsak ikov nikoh ishin rost.  
Ko'z ustida ulcha rasmu oyin,  
Jon o'rtada ulcha aqdu kobin.  
Dur toj uza aybdin yiroqdur,  
LaKjl o'lsa yonida yaxshiroqdur.  
Gar to'lg'ar esang bo'yun bu ishdin,  
Vah.m aylagasen ko'ngul qolishdin".  
Bu so'z bila ko'p berib tabarruk,  
Aylab alar ul sori taharruk.  
Layli atosi ham o'lg'och ogoh,  
Majlis yasabon nechukki dilxoh.  
Payg'om ahlini aylab ikrom,  
Payg'omini aylab ahli payg'om.  
SomiKjg'a qatig' kelib bag'oyat,  
To'lg'ondi o'ziga benihoyat.  
Bevaqt o'lub etti bo'yla taqdir,  
"Kim, mundoq emish azalda taqdir  
Kim, ul buti chinu mohi farxor,  
Bu bog'da gar gul o'lsa, gar xor.  
Bir o'zga muhib habibi bo'lg'ay,  
Uzga kishining nasibi bo'lg'ay.  
Alqissa qazoni osmoni,  
Yetkurdi yana birovga oni.  
Gar bo'lmasa erdi ham bu surat  
Yo'q erdi manga base zarurat  
Navfal so'ziga itoat etmak,  
Har ishgaki amr qildi etmak.  
Xossiki qilib so'zini taqsim,  
Bir qismin umed etib birin biyim.  
Ummed ila ko'nglum aylagay xush,  
Bnyimi bila xotirim mushavvash.  
Ul oyki asiri beadaddur,  
Bu lahza birovga nomzaddur.  
Gar topsa bu so'zidin nadomat,  
Ul noriyu biz beri salomat.  
Bu so'z bila toimas o'lsa taskin,  
Gar lutf ayop qilur, agar kin.  
Lutf aylasa forig' o'lturubbiz,  
Kin ko'rguzur o'lsa ham turubbiz.  
Andoq dag'i bo'lmasun anga fahm  
Kim, kinidin etg'umizdurur vahm.  
Razm oilyasa azm qilg'umizdur,  
Azm aylasa razm qilg'umizdur".  
O'zni chu bu erga xatm berdi,  
Dedi: "Boringizki so'z bu erdi!"  
Qo'ptilar ul el topib xijolat,  
Navfalg'a keturdilar malolat.  
Navfalg'a chu bo'ldi qissa maKjlum,  
Bo'ldi bu xabardin asru mag'mum(3).  
Ul navKjki vaKjda qilmish erdi,  
Bu ish bo'lurini bilmish erdi.  
JamKj ayladi har qabiladin xayl,  
Filhol urushqa ayladi mayl.  
Majnunni qilib yonida yovar.  
Ut ostida el kibi takovar.  
Ham to'nig'a etkurub shamoma,  
Ham boshig'a chirmatib amoma.  
Ul harne qilurdin o'lmay ogoh,  
Gah nola qilib, gahi chekib oh.  
Ot qay sarikim borur dam urmay,  
Tursa dag'i yo'l yururga surmay.  
Tayyor qilib sipohi jarror(4),



Jarrorliq ichra barcha tayyor.  
Majnun ishi saKjyu hiylasig'a.  
Surdi Layli qabilasig'a.  
Ogah bo'lg'och alar dog'i bot,  
Oyini jalodat aylab isbot.  
Haryon kishi choiturub yig'ib el  
Kim, amrida mahkam aylabon bel.  
O'tru chiqibon advug'a holi,  
Qo'shish bila tuzdilar yasoli  
Kim fahm etib o'yla qahru kinlar,  
Charx ayladi hardam ofarinlar.  
Navfal cheriki dog'i chekib saf,  
Usruk tevalar kibi sochib kaf.  
Bu navKj iki sipohi hunrez,  
Qon to'kkali barcha vahshatangez.  
Bnr-birga etishtilar g'azabnok,  
Qatl etgali barcha tundu bebok,  
Markab eli arsani supurdi,  
Ozarm giyahlarni sovurdi(5).  
Andoqki yog'in yog'ar bahoron,  
Maydong'a suv urdi tiyr boron  
Dasht uzra egarguchi hayunlar,  
Oshubda o'ylakim quyunlar,  
Psch urmoq ishida har sinoni,  
Boshin kishi yanchg'on yilopi.  
Dol o'ldi sinoni shed yanglig',  
Hayat bila bargi bed yanglig'(6).  
Ittik qilich istab el haloki,  
Bosh qirqar uchun nechukki poki.  
Poki kibi tezlik qilib fosh,  
Qirqib, lekin soch o'rnig'a bosh.  
Uq toyirikim uchub havog'a,  
Yo'l hayati ko'rguzub balog'a.  
Chun uchqali ochilib qanoti,  
AKjdo tanidin o'chub hayoti.  
Paykonlar o'lub havog'a moyil,  
Yuz kavkabi nahs barcha qotil.  
Har tang'aki marg o'tini yoqib,  
Umr axtari turmayin uyoqib.  
Har sori shihobvor harba,  
Chun mayl qilib tamom zarba.  
Bo'lsa zirih andoq o'tub andin  
Kim, igna hariru parniyondin(7).  
Xanjar qilib o'zni muttasil til,  
Qon to'kmak etib oni qizil til.  
Ul zaxmi zabon ila hamesha,  
El bag'rini yormoq anga pesha.  
Gurz aylab o'zin ulusg'a sarko'b,  
El mag'zida hardam andim osho'b.  
Nogahki zuhur etib xilofi.  
Bosh kosolari bo'lib g'ilofi.  
NaKjra bila kirdi abri g'urron,  
Ul abrg'a barq tig'i burron.  
Ul abri balo, bu barqi ofat,  
Andin bori dahr g'arqi ofat.  
Ostida hayuni vahshatangez,  
Yel o'ylaki, abrni qilur tez.  
Parranda xajangi javzi hurdum,  
Sayr amrida rajKjat ichra anjum.  
SurKjat aro barqdin daraxshi,  
RajKjat aro barq gom raxshi.  
Rokib anga qatldin urub dam,  
Parxosh kunia nechukki Rustam.  
Har bir arabi taassuboyin,  
Ravshan qilib oncha shuKjlai kin  
Kim, ko'kka bo'lub sharori payvast,  
Daryo suvi aylay olmayin past.  
Bu navKj iki sipohi qotil,

Bir-birga chu bo'ldilar muqobil.  
Navfal sipahi qalinroq erdi,  
Qahrining o'ti yalinroq erdi.  
AKjdosi bu shuKjlani ko'rub garm,  
Farz o'ldi tariqi hazmu ozarm(9).  
Chun bor edi elga biymi ofot,  
Yer berkiga moyil o'ldilar bot.  
Go's bo'lub erdi kun dog'i kech,  
Bir sori shikast tushmadi hech.  
Navfal dag'i yondi shodu xurram,  
Yer topti sipah tusharga mahkam.  
Chun ikki cherikka bo'ldi taskin,  
Kin ahlig'a zohir o'ldi bas kin  
Zulmat sipahi chu soldi soya,  
Anjum yurutub anga taloya.  
Chin xusravi qildi tarki avrang,  
Yer yuziii tutti xusravi zang(10).  
Ul ikki sipah qilib madero,  
Hazm o'ldi alarg'a oshkoro.  
Har sori teloyalar ravona,  
To tongla ne aylagay zamona.  
Ey ishq elining siloh sho'ri,  
Keldi manga g'am sipohi zo'ri.  
Tut mayki dami farax topoyin,  
Ul xaylg'a bosh yalang chopoyin.

XXIII

Layli atosi uz xaylin Navfal sipohi qoshida zabun ko'rub, aduvg'a chekkan tig'ni o'z jigariga urmoq istagoni, yaKjni Layli qonin oqizay degoni va ul quyoshni Majnun tushta ko'rub, zavolini ravshan qilg'oni va motamzada tundeK Navfal oldida axtari ashkin oqizg'oni va Navfalning o'ti tarkin tutub yonmog'i(1).

Roqimki uzotti til sinonin,  
Bu navKj evurur qalam inonin  
Kim, ul kui urush chu bo'ldi qoyim,  
Qo'nmoqqa sipoh bo'ldi noyim.  
Navfal chu urushqa erdi tolib,  
Xasmi sori bo'ldi vahm g'olib.  
Layli atosi ko'rub elin sust,  
Chora sori bog'ladi belin rust.  
Chorlatti ravon uruq-qayoshin,  
Soldi orag'a ul ish kengoshin.  
Qo'p guftu shunid arog'a tushti,  
Ko'p tul bu mojarog'a tushti.  
Oxir munga qildi so'zni ko'tah,  
Kim: "El qochibon nauzbillah(2).  
Navfal sori bo'lsa fath yovar,  
Sursa hashamim sori takovar,  
Hukmin surubon amirlardek,  
Laylini chekib asirlardek,  
Xaylim ara solsa bo'yla afsus,  
Tushsa qara erga nangu-nomus,  
Ul lahza ajab balo bo'lur ish,  
Yo o'lmaku yo jalo bo'lur ish.  
Bo'lur qaro er tubiga bormoq,  
Bo'lmas arab ichra bosh chiqormoq.  
Bo'lg'uncha bu navKj amri noxush,  
Bir fikr kelur base manga xush  
Kim, tongla ul oyni hozir aylay,  
Bir damda ishini oxir aylay.  
O'q ignasidin tikay libosin,  
Xanjar suyidin ezay hinosin.  
Tufrokqa solay qadi niholin,  
Yerga kiyuray qoshi hilolin.  
Har necha ko'zum charog'i uldur,  
Jonim taru toza bog'i uldur.  
Ofat elidin o'chub charog'im,  
Toroji xazong'a qolsa bog'im,

Xushroqki aduvg'a kom bo'lg'ay,  
Nomus manga harom bo'lg'ay".  
Chun so'zni bu erga ayladi band,  
Tahsin etib o'ldi barcha xursand.  
Navfal sori nusrat erdi hosil,  
Xayli sipahn edi qaviy dil.  
Majnung'a g'arib holat erdi,  
Gah zavqu gahi malolat erdi.  
Chun yor visolin aylabon yod,  
Ko'ngli bu umid ila bo'lub shod.  
Lek o'lmog'i yor xayli mag'lub,  
Ko'nglin aning aylar erdi mankub.  
Oshiqliq ishi erur zabundiq,  
Mehnat chahi ichra sarnigunluq.  
Bedilni engib edi bu qayg'u  
Kim, baxt ko'ziga soldi uyqu.  
Ko'rdiki kelur nigori zebo,  
Boshtin-ayog'ig'a xazzu debo(3).  
Yo'q, yo'q, ne nigor, sarvi gulchehr,  
Ne sarv, ne gulki, g'ayrati mehr.  
Ko'z chashmasida zuloli beg'ash,  
Jon gulshanida niholi sarkash.  
Sahroyi latofat ichra lola,  
Ne lolaki, mushkbo' g'azola.  
Daryoyi malohat ichra gavhar,  
Gavhar neki, aksi mehri xovar.  
Ko'z mardumidek ko'ngulga yoqqan,  
YaKjniki hamesha ashki oqqan.  
Hajr o'tida shamKji olamafro'z,  
YaKjniki ishi gudoz ila so'z.  
Ko'z yoshini subhdek yoshurg'on,  
YaKjni guli mehrdin dam urg'on.  
Sabrini oqizg'on ashk sayli,  
YaKjni mahu mehr rashki Layli.  
Ham og'zida ohi ishtiyoqi,  
Ham savtida navhai firoqi.  
Yetgach alif qadin qilib dol,  
Majnunni ayog'in o'pti filhol.  
So'ngra quchushurg'a bo'ldi moyil,  
Bo'ynig'a qo'lin qilib hamoyil.  
Dedikim "Ayo: rafiqi joni,  
Yo'q, yo'qki, anisi jovidoni.  
Ishqingda otam yaroq qilmish,  
El ham bori ittifoq qilmish  
Kim, qatlima tongla aylab ohang,  
Qonim bila erni aylagay rang,  
Mehring'a qarın zavol qilg'ay,  
Qonimni shafaq misol qilg'ay.  
Mehrini shafaqvash etsa qoiim,  
Yer ostini aylagay makonim.  
Ishqingda manga bu erdi maqsud  
Kim, ko'rsam o'zumni anda nobud.  
Davron bu murodima eturdi,  
Ne istadim olima keturdi.  
Ishqingda ne orzuki ettim,  
Ul navKjki komim erdi ettim.  
Tushti mening olima ajab yo'l,  
Sen yaxshi qol emdiyu tirik bo'l"  
Bu so'z bila ko'zdin oqizib ro'd,  
Devonasi birla qildi padrud.  
Majnung'a degach bu so'zlar ul oy,  
Seskandi aningdek aylabon: "Voy!"  
Kim, o'chti ulus ko'zidin uyqu,  
El hayrat etibki: "ne edi bu".  
Motamzadalar kibi o'kurdi,  
Navfal sori ashkidek yugurdi.  
Yetgach er o'pub so'z etti og'oz:  
"Key xasmg'a g'olibu sarafroz!

Tengri uchun emdi chekmagil tig',  
Qo'y, kinayu razm qilmog'il big!  
Kim, tig'ing etar ko'ngul shigofi,  
Jon qasdi etar aning masofi.  
Tongla yana razm tuzma oxir,  
Payvandi hayotim uzma oxir!  
Kin yoyin ilikdin aylagil yo'q  
Kim, jonima tegmagay meing o'q".  
Hayrat bila Navfal etti taftish  
Kim, erdi xilofi odat ul ish.  
Arz ayladi kayfiyatini Majnun,  
Navfalki eshitti, bo'ldi mahzun.  
Jazm ettiki: "Bu qaziya chindur,  
Majnun tushi begumon yaqindur"(4).  
Anglab edi ko'nglining safosin,  
Bal o'ynai jahonnamosin  
Kim, aylamas anda oshkoro,  
Juz sidq jamoli jilva oro.  
Chun tun arabi musofirona,  
Har sori tushurdi xaylxona.  
Ko'k mazrai ichra betavahhum,  
Oq uyini tikti turki anjum(5).  
Ham bu xabar o'ldi elga tahqiq,  
El barcha qilib so'ziga tasdiq.  
Navfal hashamig'a qo'ydi yuz bot  
Kim, etmagay ul sanamg'a ofot.  
Majnun dag'i qildi dasht azmi  
Kim, fath qarini bo'ldi razmi.  
Eykim, manga hamdamu qarinsn,  
Mustavjibi yuz ming ofarinsen.  
Bandangmen, agar qilib meni yod,  
Boshingdin evurub etsang ozod.  
XXIV

Majnunning Navfaldin ayrilg'oni va bodpoyin devboddek surub, bodiya azmi qilg'oni va Zayd(2)g'a yo'luqub ahvolin maKjilum etgoni va anga etgan bedoddin munung ham ko'ngliga alam etgoni va aning istirzosi uchun harne borin anga berib, Layli hashami ko'chgan erga ketgoni(1).

Bu safhapi aylagan munaqqash,  
So'zga bu sifat bo'lur raqamkash:  
Kim, yondi chu Navfali vafokesh,  
Layli eli bo'ldi fikratandesh  
Kim, Navfal ishi ajab ko'rundi,  
Yonmog'lig'i besabab ko'rundi.  
Vahm ayladilarki; "Makr etgay,  
G'ofil qilibon boshig'a etgay".  
Ul dashtdin ettillar ravon ko'ch,  
Qilg'on kibi hajg'a korvon ko'ch.  
Bog'landi chu buxti uzra mahmil,  
Oromgah o'ldi o'zga manzil.  
Ul tolii korsoz bo'lg'on,  
AKjdosig'a sarfarozi bo'lg'on.  
Bosh tortg'on o'yla shamKj baxti  
Kim, kuygan uyiyu barcha raxti.  
Iqbolli samandi sekrikan chust,  
Tufroq uza oni tashlagan rust.  
Baxti chamanida butgan ul vard  
Kim, boshig'a atridin etib dard.  
YaKjni Majnuni dil ramida  
Borur edi bo'lmay oramida.  
Nogoh yo'luqti dardmande,  
Yetgan anga dahrin gazande.  
Majnun ko'rub anda g'am nishoni  
G'amgin bo'ldiyu so'rdi oni(3).  
Qim: "Charx pe ish boshingg'a soldi.  
Qim bo'yla girih qoshingg'a soldi?  
Mendek ne uchun malolating bor,  
De, tengri uchun ne holatiig bor?"

G'amgin chekib ohi dardparvard,  
Bu navKj dediki: "Ey juvonmard!  
Men, men arab ichra xoksore  
Bemoyau tiyra ro'zgore.  
Ul poyada ajzu benazoliq,  
Kim ro'zi uchun qilib gadoliq.  
Layli hashami mening panohim,  
Ul hay tufrog'i takyagohim.  
Ul xayl otim xitob etib Zayd,  
Bir xayli ayol etib meni qayd.  
Bu vaqtiki Navfali jafogar  
Majnung'a bo'lub mutiu chokar.  
Orazmg'a saddi roh chekti,  
Layli eliga sipoh chekti.  
Hech ish bo'lmay aroda voqeKj,  
Bo'ldi yaia manzilig'a rojeKj.  
Layli zli vahm etibki nogoh,  
Ul vaqtiki o'lmasa el ogoh  
G'ofil qilib elni emdi ketgay,  
Yong'ay dag'i etgay ulcha etgay.  
Bordi esa ixtiyor ilikdin,  
Ochilmas ish ul zamon bilikdin.  
JurKjatdin erur pishot qilmoq,  
Lekin kerak ehtiyot qilmoq.  
MashKjuf o'lubon bu nukta derga.  
Chektilar ulusni berk erga.  
Chun qildi qabila ahli shabgir,  
Tun olam aro sochar zdi qiyr.  
Chun ko'ch elidin nazarni yozdim.  
Ochquncha yumub nazarni ozdim.  
Manzilda bo'lub alar qarori,  
Men tushgan emishmen o'zga sori,  
Chun mehr sahar yo'lin yorutti,  
Ikki tevalik yo'lumni tutti.  
Navfal sipahini tarqatib jazm,  
Qilg'on emish uyga ul ikov azm.  
Tutmoq mutaazzir erdi go'sha,  
Anbonchada harne erdi to'sha(4).  
Oldilaru ikki, uch diram ham,  
Bal harne bor erdi beshu kam ham.  
Bu oncha emas ediki yona,  
Chektilar ikovla toziyona(5):  
"Naqdingni netibsen, aytg'il!" deb.  
"Ko'mgan eri sori qaytg'il" deb.  
Urmoq bila jismim aylabon resh,  
Chun toimadilar nima kamu besh.  
Soldilaru qildilar azimat,  
Men fursatni bilib g'animat,  
Gom urg'ali bu taraf oshuqtum,  
Tokim sanga bu zamon yo'luqtum.  
Sen dog'i agar alardin o'lsang,  
Sahroda kishi talardin o'lsang.  
Yo'q kisada naqddin nishonim.  
Bordur kerak ersa naqdi jonim".  
Majnun eshitib bu mojaroni,  
Otdin solib o'zni, quchti oni.  
yig'lab dedi: "Ey rafiqi majruh!  
Netgay sanga aylasam fido ruh?  
Jonim badaning shifosi bo'lsun,  
Boshim qadaming fidosi bo'lsun(6).  
Navfal elidin ne bo'lsa hodis,  
Majnun anga o'lg'on o'lsa bois.  
Majnun meni tiyra ro'zmen bil,  
Tig' ol, peki xotiring tilar qil.  
Jismim tilagancha ayla yora,  
Ko'nglumni xud ayla pora-pora.  
Vahm etma bu ishda tangdilmen  
Kim, harneki aylasang bihilmen(7).

Gar qatlima aylamassen ohang  
Kim, olam eligadur bu ish nang.  
Ham naqding uchun evazdur otim.  
Ham o'zga jihotinga jihotim",  
Deb harneki kiymish erdi so'ydi,  
Majmuin aning qoshig'a qo'ydi.  
Ham qoshig'a chekti bodpoyin,  
Qolqonu qilichu o'qu yoyin.  
Ko'p bo'yla qilib ramidadilliq,  
Upti ayog'nn tilab bihilliq,  
Dediki: "Agar aznmat etsang,  
Layli hashamig'a yona etsang.  
Ne til bnla de, etur salomim,  
Yo bo'ylazu bo'yla de payomim  
Kim, oncha mening xijolatim bor,  
Ul poyada saKjb holatim bor  
Kim, mumknp emas takallum etmak,  
Xud bo'lmas api tavahhum etmak.  
Bo'ldung chu baloda rahshunosim.  
Bordur sanga muncha iltimosim  
Kim, yor qablaspn erishgil,  
Qay soriki bordilar etishgil.  
Ham olma yuzungnn ul makondin,  
Boshinpp; dag'i ul ostondin.  
Jisiming ul eshikda xoksor et,  
Shukronag'a jonni ham nisor et.  
Jon bergali bermasa ko'ngul yor,  
Menda dog'i jon bila ko'ngul bor.  
Ikkisini sanga topshuromen,  
Tufrog' aro tanni yoshuromen.  
Jonim eshigida ayla pomol,  
Ko'nglumni itining olig'a sol".  
Oni bu fasona aylabon tez,  
Eshitguchi ko'ngli hayratangez.  
Bilgach o'zni, anglabon kalomin  
Yer o'ptiyu qildi ehtiromin.  
Dedikim: "Ayo guzini ayyom,  
Ishq oyati ichra harfi idg'om!  
Ul hajr tuniga subhi ummed,  
Ne subhi umsd, mehri jovid,  
Mehriga saodat avji matlaKj,  
Ismat hulali yuziga burqaKj.  
Ul navKj g'ampngda notavondur  
Kim, elga hadnsi dostondur(8).  
Ham og'zi aro sening maqoling.  
Ham ko'ngli aro sening xayoling.  
Gap qilsang ishoratiki, sursam,  
Sendin xabari anga etursam.  
Bu mujdadur anga jondin ortuq,  
Bal harneki dermen ondin ortuq.  
Nekim manga sen rioyat etsang,  
Muncha nimakim inoyat etsang,  
Sendin anga aytsam fasona,  
Ul bergusi ikki muncha yona.  
Haq so'z desang anga etkururmen.,  
Amr o'lsa javob keltururmen.  
Ham kom topar iki dilorum,  
O'rtada manga dag'i etar kom".  
Majnun dedi: "Ey rafiqu hamdam!  
Jonbaxsh daming yaramg'a marham,  
Hijroni tilimni lol etibdur.  
So'z dorni manga mahol etibdur.  
Lekin chu ishimni so'rdung oxir,  
Holim bu dururki ko'rdung oxir  
Kim, men meni dardmandi mahjur,  
To bo'lgay otim qoshingda mazkur.  
Sen chunki bu yorliq qilursen,  
Harne der esang o'zung bilursen.

Oyini vafo shioring o'lsun,  
Bor emdiki tengri yoring o'lsun"  
Zayd o'ldi falakrav uzra roqib,  
Surdi andoqki najmi soqib(9).  
Ul tez qabila sori surdi,  
Majnun dag'i yondi po'ya urdi.  
Ul erga degin yugurdi jondin  
Kim, ko'chmish edi qabila ondin.  
Ey yori manozili nasimi,  
Jon atri berur daming shamimi.  
Yetgach bu shamim bexud o'ldum,  
Jonon xabarin de, yo'qsa o'ldum!

XXV

Quyosh chashmasi saraton makoni bo'lg'ondakim, harorat fartidin havo hubob2 sardoba(3)larida  
pinhon va o't xoro musomotida nihon bo'lurda Majnunning o'tdek iztirob va havodek shitob  
bila Layli hashami o'rning'a etib, qo'tur itni nazora etgoni va it oshnog'a yaling'ondek ul  
oshnoro'y itga yaling'oni va eldin hayratangiz xitob eshitib, vahshatomiz javob bergoni va ul  
it qoshidin kiyiklar suhbatig'a etgoni va aning mushkin g'azolidin raqami mushkbor etkurgoni.

Bu arsada aylagan taku po'y,  
So'z sohatida(5) bu navKj urar go'y  
Kim, etti chu ul damapg'a Majnun  
Kim, sayr etib erdi mehri gardun.  
Kun tush ediyu tamuz fasli,  
Javzo bila mehr tob vasli(6).  
Kun garm bo'lub halok jong'a,  
Layli kibi o't solib jahong'a.  
Har elki esib haroratomez,  
Majnun damidek jarohatangez.  
Tinmay yugurub quyun tagidin,  
Qum uzra ayog'i kuymagidin.  
Xurshed haroratidin anjum,  
Yer soyasi ostida bo'lub gum.  
Ko'k tabKjig'a chun harorat oshib,  
Jismig'a shafaqdin o't tutoshib.  
Tog'din kishikim tilab nishoni,  
Vir to'da qiziq kul anglab oni.  
Jismidag'i otashin guharlar,  
Andoqki kul ichra o't ko'marlar.  
Daryoga solib isig' havo tob,  
To'lg'onmog'i o'z-o'ziga girdob(7).  
O'rdak anga chun ayog' uzotib,  
Suv jo'shi ayog'in elpirotib.  
Ul suv tafidin tilab farog'in,  
Parda aro chirmabon ayog'in.  
Oqartib ekinii mehri purnur,  
Ko'k xatni nechukki taKjbi mahrur(8).  
Bug'doy borp xo'shadin arilnb,  
Toba naxudi kibi yorilib.  
Xirman erpda tazarvu durroj,  
Yer tobasidin terub qovurmoch.  
O'rgamchi shaboqqa parda solib,  
Ul parda ichinda soya olib.  
Itlar tili erga tegurub bosh.  
G'urra asad pchra aylabon fosh.  
Qurtiki harorat o'rtab oni,  
Tar meva aro kirib nihoni.  
Ul mevani mehr parvarishta,  
Aylab bori xom ekanda kishta.  
Ko'llar eri suvpi jazb etib pok  
Suv hasratidin tanida yuz chok.  
Ul ko'nglini hajr chok qilg'on,  
G'am jonini dardnok qilg'on(10).  
Ul erga etishti nogahondin  
Kim, ko'chmish edi qabila ondin.  
Evruldi hamul damanni bisyor,

Ne aql, vale anga ne his yor(11).  
Ko'chmish edi bori xaylxona,  
Yerda qolib o'rnidin nishopa.  
Har erdaki ko'rdi uy makonin,  
Yuz birla supurdi ostonin.  
To sayr ila etti ittnfoqi,  
Ul ergakim ul sanam visoqi.  
Ko'pgmlga tutoshti o'yla piyron(10)  
Kim, xilqati mulkin etti vayron.  
Ham jismig'a pechu tob tushti,  
Ham ko'ngliga iztirob tushti.  
Bilxossa ishq xonapardoz,  
Ko'ngli aro soldi maxfi ul roz  
Kim, yor maqomi bu damandur  
Kim, tufrog'i joniga vatandur(13).  
Ham dilbar isin topib dimog'i.  
Bo'ldi yana toza ishq dog'i.  
Ko'iglini g'am ayladi lagadko'b,  
Joni aro tushti oncha osho'b  
Kim, daxrin qo'zg'adi nihoni,  
Ko'nglidagi ishq qo'zg'oloni.  
Bnrדם chu bu o'ti topti taskin,  
Qo'pti yana ul g'arib miskin  
Manzilg'a yuz urdi gom-bargom.  
Yuz qo'pdiyu sajda qildi har gom.  
Jonon uni o'rnini chu topti,  
Jon pardasi birla oni yopti.  
Kirpiklar ila erin supurub,  
Tufrog'ini ko'z aro yoshurub.  
Ashki bila balchig' aylab oni,  
Berkitgali ravzani baloni.  
Bir lahza tanur ichinda itti,  
O'tlug' damidin ani qizitti.  
Kullarni ko'ziga surma tortib,  
Ko'z uyini surmadek qarortib.  
Oxur aro lahza qo'yub gom,  
Kah bargidek anda tutti orom.  
Har donann tomidinki chekti,  
Ko'igli aro mehr tuxmin ekti.  
Kiyz porasin ohi kuydurub chust  
Boshi yarasig'a bog'ladi rust.  
Har yon yugurur edi urub oh  
Kim, bir qo'tur itni ko'rdi nogoh.  
Eti teri zahmatidin orib,  
AKjzosi xaroshdin qizorib,  
Ham supi ravop og'iz-burundin,  
Ham jismi judo bo'g'un-bo'g'undin  
Qoi qolmay solcha raglariga,  
Jildi yopishib so'ngaklariga.  
AKjzosida unda-muida bir tuk,  
Ul ham bo'lub anga bir og'ir yuk.  
Qilman yurumakka mayl hargiz,  
Quyrug'i yugin chekarga ojiz.  
Erniki yopilmayin tishiga,  
YaKjniki kulumsub o'z ishiga.  
Ko'ziki o'zin chuqurg'a solib,  
AKjzosig'a boqqali uyolib.  
Og'zi nafasi pasimi mehnat,  
Quyrug' anga zayli mimi mehnat.  
Yuz yo'l taiiga yasab jarohat,  
Mehnat kiribon chiqarg'a rohat.  
Baskim tani ravzan uzra ravzan,  
Ravzan-ravzan bo'lub anga tan.  
Yaralari ichra qaynashib qurt,  
Ham apda alarg'a tuKjma, ham yurt.  
Qilgoch yarasini qurt darham,  
Til birla yalamoq anga marham.  
Balkim bu aduvg'a qahr surmak,



Har lahza alarg'a til tegurmak.  
Qoplig' jasadida bir suruk zog',  
Bir lolada o'ylakim necha dog'.  
Uchub-qo'nub aylab anga qinlar,  
Zaxm ustida o'ylakim chibinlar.  
Yo'q anga chibin qo'rur majoli,  
Qush qovg'ali xud ne ehtimoli?  
Majnun ko'rgach bo'lub mushavvash  
Ko'ngliga bu zulm keldi noxush  
Itga qo'yubon tani itoat,  
Ul xaylg'a boshladi shafolat:  
"Key talKjatu lavkingiz muborak,  
Bo'lg'on manga barcha toji torak.  
Boshimdagi yuz yara nishoni,  
Har bir biringizning oshyoni.  
Ko'nglumdagi yuz teshuk teshib oh,  
Har bir biringiz uchun vatangoh.  
Aylang bu xarobani nishiman  
Kim, javru jafo chekar kishiman.  
Ko'zumni cho'qung, tanimni tishlang,  
Oning ko'zinu tanin bag'ishlang.  
Qasdingiz agar nahif itdur,  
Bu xasta dog'i zaif itdur".  
Ko'rdiki bu uzru lobau pech  
Qushlarg'a tafovut aylamas hech.  
Faryod ila vahshat etti ogoz,  
Ram topib, alarg'a bo'ldi parvoz.  
Keldiyu ul it tabonin o'pti,  
Gah pankari iotavopin o'pti.  
Ko'p ko'rgach aning tanida yora,  
O'z ko'nglagin etti pora-pora.  
Oldiyu oritti yoradin qon,  
Ul paykari pora-poradin qon.  
Qonni tanidin chu ayladi kam,  
Bog'ladi yarolarini mahkam.  
Uz ko'nglagini anga jul etti,  
Qon yoshidin anga gul-gul etti.  
Chun bo'ldi ani tongordin ozod,  
Yuz dard ila nudba qildi bunyod:  
"Key mehru vafo bila sirishting,  
Amduhu malol sarnavishting.  
Uldamki taningda sihat erdi,  
Ko'nglungda shukuhu quvvat erdi.  
Takjbing topibon mizoji xuffosh,  
Hazming beribon yazakka xashxash(13).  
Vahming qilibon bo'ri ko'zin to'rt,  
Har tun tanig'a ko'zi solib o'rt.  
Changingga palang ko'z solur chog',  
Boshtin-ayog'i bu g'ussadin dog'.  
Babr olinga o'ylakim saqatlar,  
Tirnog'ingdin tanida xatlar(16).  
Bars otlamog'ing malolatidin,  
Bog'lab ko'zini xijolatidin.  
Nasrin debon el kafing makonin,  
Parvin deb ulus izing nishonin(17).  
Ilgingga hino yoqib muayyan.  
Gah jayranu gohi gavzi jayran(18).  
Bo'ynung aro sho'xlar tanobi,  
Boshing uza shohlar rikobi.  
Gohiki g'azab bila irildab,  
Gardun asadi sori xirildab.  
Bu damki malol ila bo'lubsen,  
YaKjniki bu hol ila bo'lubsen.  
Sendin qilur ersa el tanaffur,  
Bordur manga suhbating tafoxur.  
Bir kun neki ko'yi ichra hurdung,  
Itlar bila har taraf yugurdung.  
Har tun neki tortibon fig'oni,

Bo'ldung eshigida posiboni.  
Bir vaqt nekim vafo yo'lidin,  
Boshingg'a so'ngak eding qo'lidin.  
Bir chog' neki lutf etib aroda,  
Solib edi bo'ynunga qiloda(19).  
Jonim bo'lsun taning iisori,  
Bag'rim bo'lsun tishing figori.  
Yorab, falak aylaboi g'amnng rafKj,  
Bo'lsun bori zaKjfu mehnating dafKj  
Ham burnodin emdi chustroq bo'l,  
Ham tozau tandurustroq bo'l.  
Ul dam yana bo'lsa baxt hamdam,  
Bo'lsang yana ul eshikka mahram.  
Yotlig' sifatini tutmag'aysen,  
Men xastani ham unutmag'aysep.  
Jonim olib ul taraf guzor et,  
Tufrog'ig'a ko'yining nisor et.  
Itlar bila aylasang taku po'y.  
Mendin borining qoshida yuz qo'y.  
Ko'yida so'ngak g'izo qilur dam,  
Yod et bu zaif jismini ham.  
Gar toliu baxt yor topsang,  
Jonon haramig'a bor topsang,  
Bor ahli qovub ul ostondin,  
Kimsa seni "chiq!" demasa oidin.  
Tun bo'lsau ul haram panohing,  
Dahlezi ichinda takyagohing.  
Yotib engaking ilikka qo'ysang,  
Tumshug'ung o'shul eshikka qo'ysang.  
Mendin ul eshikni o'p nihoni,  
Yo'q o'ylaki kimsa bilgay oni".  
Og'zig'a ko'zini surtubon ko'p,  
Dediki: "Ayog'i tufrog'in o'p.  
Ikkisini tirnog'ing bila o'y,  
Bir erdaki ul ayog' bosar qo'y".  
Bu nuktalar ul qilib shumora,  
O'tkunchilar aylabon nazora.  
Har kim tanib oni zor yig'lab,  
G'am ko'nnglin etib figur yig'lab.  
Tonimag'on anlabon tahayyur,  
Ahvolig'a yo'l topib tag'ayyur.  
Ko'nngli kuyub o'yla mojarodin,  
Bir so'xta so'rdu ul aroding:  
"Key ishq o'ti ichra axgar o'lg'on,  
Ne axgarkim, samandar(20) o'lg'on.  
Bu o't bila paykaringga tarkib.  
Bu o't bila xilqatingga tartib.  
Zoting bo'lub o't bila sirishta,  
Tong po'q dssalar seni farishta.  
Ham keldi farishtavash sifoting,  
Ham bo'ldi malak sifot zoting.  
Munchaki topib sen itga ulfat,  
It birla malak aro ne nisbat?  
Har uydaki bo'lsa itga manzil,  
Bo'lmas malak ul uy ichra nozil?.  
Nevchun arongizdadur masofat,  
Chun bor ul ikov aro munofot?"  
Majnun dedi yig'labon chekib oh:  
"Ken ishqdin o'lmogon sen ogoh!  
Yo'q, seni malak desam g'aribi  
Kim, yo'q sanga ishqdin nasibi.  
Msndekni erur malak demak rev.  
Kim, ko'rsa meni qiroq tutar dev.  
Ishq o'rtadi ul sifat vujudum  
Kim, buldi nabud barcha budum.  
Ul o't aro aylasang taammul  
Topqung badanimni to'dai kul.  
Ne tong agar it xirom qilsa.

To'da kul aro maqom qilsa?  
Har itgaki etsa bir jarohat,  
Kuldin stnshur tanig'a rohat.  
Bu ptpng erur jarohati ko'p,  
Demak bo'lmas kul ustidin qo'p.  
Yo'q, yo'qki, emastur itlik anda,  
Itlik manga xatm erur jahonda.  
It men, men, ulusqa or men, men,  
Boshdin ayog'i figur men, men!  
Ko'p zaxm tanimni urdi barham,  
Ul keldi bu zaxmlarg'a marham  
Kim, bo'lsa taiida ko'p figori,  
Har zaxmdin o'lsa iztirori,  
Kim marham ila davosi qilsa,  
Jonin ne ajab fidosi kilsa?  
Bo'lsa edi menda yuz tuman jon,  
Bir toimag'ay erdi bu badan jon.  
Borin anga zor qilg'ay erdim,  
Yo'lig'a nisor qilg'ay erdim".  
Bu erdi fasonavu fusuni  
Kim, qildi yana g'ulu jununi.  
Yodig'a chu kirdi vahshiyi dasht,  
Qilmoq kiniku qulon bila gasht.  
Ul itning ayog'-iligin o'pti.  
Naxjir azimatig'a(21) qo'pti.  
Bo'ldi yana soyiri biyobon,  
MaKjnuqlarin(22) tilay shitobon.  
Ul lahzaki Zand bo'ldi qosid.  
Layli sari topibon maqosid.  
Hay ichida chun qaror topti,  
Xilvatda ul oyg'a bor topti.  
Ul pardalar ichra g'uncha kirdor.  
Bu tashqari bo'ldi anga sirdor.  
Nekim bilib erdi yoridin so'z,  
Devonai beqaroridin so'z.  
Ko'rguzdi demakda ehtimomin,  
Arz ayladi olida tamomin.  
Layli chu aping so'zin eshitti,  
Ko'ngli temurin dami eritti.  
Joni aro andog' o't tutoshti  
Kim, dudi aing boshidin oshti.  
Gisusimu erdi anbarolud,  
Ye chiqmish edi boshig'a ul dud?  
Gisu kibi pechu tob topti,  
Tob ichra o'zin xarob topti.  
Yuz uzr ila Zayd sori boqib,  
Hasrat suyi ko'zloridin oqib:  
"Key tan aro jon berib kaloming,  
Jismimg'a ravon berib payoming!  
Jon dardig'a chorako'sh sen sen,  
Odam demayin, surush(23) sen sen".  
Ko'p uzr qilib so'ziga payvand,  
Naqdina base topib kiromand,  
Tashqari yibordikim: "Muni ol,  
Oz erdi qoshimda naqd filhol.  
Uzrunni bu navKj qo'lmog'umdur,  
Yuz munchag'a qoni o'lmog'umdur,  
Bo'lg'aymuki lutf ila vafodin,  
Bir ruqKja bu zor mubtalodin  
Devonavashim sori etursang,  
Ham munda javobini ketursang?"  
Zayd etmadi dilsitong'a minnat,  
Dediki: "Erur bu jong'a minnat.  
Bot bo'lki harif muntazirdur,  
Bu amrda maks bas muzirdur"(24).  
Layli tilabon davotu xoma,  
Filhol muharrar etti noma.  
El anglaridin ichida yuz biym,

Qosidg'a pihoni etti taslim.  
Qosid olib o'ldi dashtpaymo,  
Ul ergakim, ul g'arib shaydo.  
Ish kayfiyatin solib arog'a.  
Topshurdi bitikni benavog'a.  
Ne erkanini chu bildi Majnun,  
ZaKjif etganidin yiqildi Majnun.  
Jismig'aki erga past tushti,  
Choma kibi yuz shikast tushti.  
Ul nomag'a chun kushod berdi,  
Mazmuni o'qur zamon bu erdi.

XXVI

Laylining "laylatul-badr"dek safha bayozida "laylatul-qadr"dek nomasi savodin Majnun o'qub, og'zi visol shaxdidin shirin bo'lg'onda komig'a zanbur nishi sonchilg'oni va zanbur nishidek xoma no'gin tez etib javobida kog'az tabaqini shaxdolud qilg'oni(1).

"Ul tengri oti bila bu manshur  
Kim, berdi ko'ngulga ishqdin nur.  
Urg'och mayi ishqning salosi,  
Odamg'a etishti ibtilosi.  
Bir jurKjaki chekti ul jigarxun,  
Mast o'ldi, ne mast balki majnun.  
Ul may bila kimgakim berib bahr,  
Talx etti firoqdin qotib zahr.  
Berganga muforaqat balosin,  
Yetkurdi muvosalat shifosin(2).  
Bulbulniki qildi zoru g'amnok,  
Gul ko'nglagini ham ayladi chok.  
Parvona gudozu so'zi andin,  
Ut shamKjg'a dog'i ro'zi andin".  
Chun bo'yla sochib base javohir,  
Andin so'ng etib bu nukta zohir  
Kim, "Ushbu raqamki naqshi Chindur,  
Bir xastag'a bir shikastadindur.  
YaKjni meni zoru muhtalodin,  
Sangaki qutulmading balodin.  
Ey ishq o'tida xasim nechuksen,  
Ey bedilu bekasim nechuksen!  
Ey bo'lg'ali ishqim ichra madhush,  
Bir jurKjai vasl qilmag'on no'sh!  
Ey furqatim ichra gar yog'ib tosh,  
Ming tosh ebon yashurmayin bosh!  
Ey hajrim o'tida gar bo'lub kul,  
Har shuKjla ko'runubon anga gul!  
Ey xori g'amimni jong'a urg'on,  
Gulbongin aning jahong'a urg'on!  
Ey silsilai junun elingda,  
Dad quyrug'idin rasap belingda(3).  
Holing nedurur firoqim ichra?  
Fikring nedur ishtiyoqim ichra?  
Sochingga yopushsa xoru xoshok,  
Kim tortar ekin birin-birin pok?  
Farqingki emish qush oshyoi,  
Kim urkutur erkip andin oni?  
Boshingki sipshr ushotti darham,  
Kim bog'lar ekin alarg'a marham?  
O'ltursa yuzungga gardu xori,  
Kim aritur erkin oni bori?  
Jismingki qonasa g'am toshidin,  
Kim yur ekin oni ko'z yoshidin?  
Xoriki kafingg'a borur erkin,  
Kirpik bila kim chiqorur erkin?  
Hajr o'ti taningni kuydurur chog'.  
Kim sochar ekin ul o'tqa tufrog'?'  
Qum uzra yiqilsa jismi zoring,  
Kim bor ekin anda g'amgusoring?  
Haryon yugururda zoru bekas,

Soyang sanga hamrah erkinu bas.  
Tog' ichida issig' o'lsa maKjIum,  
Soya qilur erknya ustunga bum,  
Vayronada muhlik o'lsa anduh,  
Cho'g'z aylar ekin boshing uza "dux".  
Hijron tuni joning olsa bebok.  
Subh aylar ekin sanga yaqo chok.  
G'am zaKj'fida dasht uzra yotsang,  
Qum bistar ekin ayog' uzotsang.  
Tun boshinga vahsh o'lur ekin jamKj,  
Olingda bo'ri ko'zi ekin shamKj.  
Qon yutqali istasang piyola,  
Topilmas ekin magarki lola.  
Ulturur ekin chibin qoshingg'a.  
Evrulur ekin quyun boshingg'a.  
Ey kosh sipehri tnyra apjum,  
Bergay manga dog'i ul tanakjum(4)  
Kim, tunu-kun o'lg'amen rafiqing,  
Yo'lsiz yugururda hamtariqing.  
Sen bo'lsangu men jahonda mavjud,  
Bo'lsa yana koinot nobud.  
Gah sobitu, gah jahonda sayyor.  
Yo'q dahr diyori nchra dayyor.  
Dilxoh ila ikkimiz maoshi,  
Onini visol betahoshi(5).  
MaKjman badanimg'a qo'ynung o'lsa,  
Maskan iligimga bo'ypung o'lsa.  
Gah egnima takya qilsa boshing,  
Tavqi zaqanimda bo'lsa qoshing.  
Gah yuzuma tutsa yuzung orom,  
Og'ziigga etursa lablarim kom.  
Yetsa tannma tilarda voya.  
Hamxobalig'ing nechukki soya.  
Naylanki sipehri harza novard  
Qitdi bu muroddin meni fard.  
Sening nechakim g'amingg'a yo'q mahl,  
Chun er kishisen bu sahl erur, sahl  
Har sori uray desang takingni,  
Tutquchi tikandur etatingni.  
Etok dag'i poybanding ermas,  
Davri zihi ham kamanding ermas.  
Miskin meni zoru poybasta,  
Yo'q, yo'qki, zaifi poshikasta.  
Ne mayli sukun, pe xaddi raftor,  
Yuz qaydi balo aro giriftor.  
Bo'lmoq yuz alam uyida mahbus,  
Biryon, yana biryon o'ldi nomus.  
Er majlisi ichra roh erur zeb,  
Xotun kishiga saloh erur zeb.  
Bu mehnati ishq pech-darpech,  
Nomus chu ketti barchasi hech.  
Pardasini g'uncha aylasa chok,  
Barbod etar oni charxi bebok.  
Sensizki g'amim dami kam ermas,  
Sendin gar emas ko'p, oz ham ermas.  
Sen tortibon ohi otasholud,  
Men o't yoqibon chiqormayin dud.  
Har necha g'amimdin oh chekting,  
Navfal bilakim sipoh chekting.  
Xaylim yuziga balo urub koj,  
Ahlu hashaming'a biymi toroj.  
Istab ato ham haloki jonim,  
To'kmak tilabon er uzra qonim.  
Men muncha baliyat ichra xushdil  
Kim, yorg'a kom bo'lsa hosil.  
Gar voqea juz halok emasdur,  
Yuz muncha ham o'lsa bok emasdur.  
Mundog' dag'i dedilar fasona

Kim, Navfal ila bo'lub yagona.  
Chun hujlasi sori ko'z solibsen,  
Qo'lmoqqa qizini so'z solibsen.  
Bo'lsun sanga baxt yoru yovar,  
Billah manga tushmadi bu bovar.  
Bo'lsa dag'i chun sanga erur kom,  
Ne kom santa, manga erur kom.  
Bog' ichra qo'yub qadamni bir kun  
So'rmish edim ul sanamni bir kun.  
Ham xo'bu, ham elga mehribondur,  
Necha desa yaxshig'ina jondur.  
Yovar sanga haq taborak o'lsui,  
Bu xayr ishing muborak o'lsun.  
Bo'lsang necha oning ila xurram,  
Yod ayla gahi bu xastani ham.  
Insofg'a ham kanora tutma,  
Bizni dag'i bpr yo'li unutmam.  
Majnun o'qug'uncha bo'yla noma,  
ZaKjif etti tani misoli xoma.  
Zayd olig'a har zamon qo'yub bosh,  
Arz ayladi sayldek to'kub yosh:  
"Key chok yurakka chora andesh,  
Marham aro yoshurub base nesh.  
Bu nomaki jonni qildi betob  
Yozmoqqa javob yo'qtur asbob",  
Zayd aylab edi borin murattab,  
Kog'az dag'i xomau murakkab.  
Qo'ydi borisin qoshig'a bir-bir,  
Ul qildi javobi noma tahrir,  
Zayd oldiyu yo'lg'a xez soldi,  
Har lahza qadamni tez soldi.  
Po'yada sabaq berib sabog'a,  
Topshurdi bitikni dilrabog'a.  
Xilvatg'a kirib ochib sumanbar,  
Ko'rdi suman uzra gardi anbar.  
Chun soldi savodig'a pazar tez,  
Bu navKj bo'lub edi guharrez.  
XXVII

Majnunning ko'z qarosi va kirpik xomasi bila jon safhasida yozg'on ko'ngli shurhalari sharhin  
Layli o'qub ishq ittihodi iqtizosi aning ko'ngli jarohatlarin munung ham ko'nglin og'ritqoni  
va aning talxkom bo'lg'onidin munung dog'i komin ochitqoni(1).

"Ul tengri oti bila bu noma  
Kim, ishq elidin ko'tardi xoma.  
Fardiki yo'q avval ibtidosi  
Hayyiki yo'q oxir intihosi.  
Tog' balchig'i uzra jola urg'on,  
Qum tufrog'i uzra mola urg'on.  
Har kimniki aylabon parpro'y,  
TaKjn aylagan anga odatu xo'y.  
Hajr emgokini qatig' yaratqon.  
G'am sharbatini achig' yaratqon.  
Ishq o'tig'a kimni kuydurub chum,  
MaKjshuqig'a bermagan tarahhum.  
Qilg'on necha oshiq o'lsa noshod,  
MaKjshuqlug' iqtizosi bedod.  
Oshiq ichi yuz ming o'lsa parkand,  
MaKjshuqni qilmay anga xursand.  
MaKjshuqqakim esib nasimi,  
Oshiq ichiga solib jahimi!".  
Chun bo'yla bo'lub fasona pardo,  
Andin so'ng etib bu nukta og'oz  
Kim, "Ushbu g'amu alam bayoni,  
Jon safhasida bog'ir nishoni.  
Mendinki ichim g'amingda qondur,  
Sangaki g'aming tanimda jondur.  
YaKjni: bu junun fasonasidin,

Rasvoliq o'ti zabonasidin  
Gulruxlar arosida parig'a,  
Anjum aro mehri xovarnig'a.  
Ne haddim ila duo degaymen,  
Yuz madh bila saio degaymen?  
Madhing degali dag'i qoni til?  
Bo'lsa de olurmu ham oni til?  
Kun vasfini qilmoq oshkoro,  
Xuffosh tiliga qayda yoro?  
Har nechaki chekti tilni savsan.  
Gul vasfida keldi lolu alkan.  
Har necha bu navKjdo'r nazirim,  
Yo'q bir necha nuqtadin guzirim;  
Ey kishvari husn podshohi,  
Husn ahli bu kishvaring sipohi:  
Ey nozu karashma bog'ida vard,  
Ne vard, bahori nozparvard.  
Ey lutf jahonining bahori,  
Yuzung bu bahor lolazori.  
Bo'lg'onda sahar eli gulafshon,  
Zulfungnimu aylamas parishon?  
Mashshota(2) qilurda vusmani pok.  
Qoshingnimu aylamas girehnok?  
Sarmast ko'zungki erdi bemor.  
Sog' o'lmogi bo'ldimu padidor?  
Ruxsoring o'tida xoli hindu,  
Uzidek uluoni kuydururmu?  
Gulbarg uza sunbulung tushub  
Qil yanglig' urarmu o't aro pech.  
Yuzung xayiyu soching tanobi,  
Bormu ul ikovning obu tobi.  
Og'zingki adamda bor edi gum,  
Aylarmu ayon ani takallum.  
Qadding qilibon havoyi raftor,  
Aylarmu jahon elin giriftor?  
Noz uyqusidin ocharmusen ko'z,  
Yuz noz ila elga dermusen so'z?  
Ko'yungdaki yo'q mening kibi xas,  
Xasdin dag'i qadr ichinda vopas(3).  
Bu ermish irodai ilohiy  
Kim, sirrini bilmas el kamohi  
Kim, ko'zki o'yulg'ay erdi, ey kosh,  
Ne ko'zki, kesilgay erdi bu bosh.  
Ul orazi dilrabog'a tushgay,  
Jon birla ko'ngul balog'a tushgay,  
Fikr etsam edi bu navKj o'zumni  
Ko'r etgay edim iki ko'zumni.  
Men kim edimu bu dardi jovid,  
Zarra boshida havoyi xurshed.  
Bexost yuzunga bir nigohim.  
Tushganga mening "edur gunohim  
Kim, muncha kelib balo boshing'a,  
Yuz dardu balo qaro boshimga.  
Devona bo'lub chiqib jahondin,  
Ovora diyoru xonumondin.  
Har kun vatanim bir o'zga vodi  
Har tun yana bir daman savodi.  
Qum natKji bo'lub mening saririm,  
Kun qursi bo'lub mening fatirim  
Ot manga jibol qullasidin,  
To'n manga samum hullasidin.  
Gah yoru musohibim dadu-dom,  
Gah tutmay alar bila ham orom.  
Dasht uzra chu vahshatim topib tul,  
G'am topib vahsh, bal qochib g'ul.  
Hayratda vuxush vahshatimdin,  
Mehnatda tuyur mehnatimdin(4).  
Aiduhu balo gumondin ortuq,

ZaKjif onchaki bo'lmas ondin ortuq  
Bir tavri adam bo'lub manga jism  
Kim, anga vujud beribon ism.  
Bu zaKjif bila chu po'ya qilib,  
Urgamchi tanobidin yiqilib.  
Ko'ksumni tigi' hajr etib chok,  
Kirib hasharot ichimga bebok.  
Ko'ksun ichida chibin solib sho'r,  
Ko'zum uyida vatan qilib mo'r.  
Bu navKj qotig'lig'u irikklik,  
Yodingdin o'lub manga tirikklik.  
Bu damki guharnisor xomang,  
Tahrir etibon etishti nomang.  
Alfozin o'qurda ruh toptim,  
Har harfida yuz futuh toptim.  
Lekin iki so'z edi muharrar  
Kim jonima soldi o't muqarrar.  
Avvalki nazarga bo'ldi maKjJlum,  
Navfal ishi bo'lmish erdi marqum  
Kim, "Tortib ikov sipohi hunrez,  
Haylim sari tigi' chektingiz tez".  
Alloh-alloh bu ne balodur,  
Kim rishtani derki ajdahodur.  
Pashsha kimu pillik xayoli,  
Yo mo'rg'a sherlik majoli.  
Bu mundoq edikim: ul sipahbad,  
Yetganda manga sipah edi dad(5).  
Bilgach g'ami notavonlig'imni,  
Ishqing aro xasta jonlig'imni.  
Bo'lmish iafase qoshimda sokin,  
So'zlar dag'i demish ulcha mumkin.  
Men birdam o'zumdamen, dami yo'q,  
Mundin ajab elga olami yo'q.  
So'z ichra chu ko'rdum iztirobin,  
Bilmon ne dedim aning javobin.  
Ul oldi meni uyga ketti,  
Ul erga etishti ishki etti.  
Chun kinavu qatlin angladim rost,  
Qildim neki mumkin erdi darxost,  
Kim qinig'a soldi xanjari kin,  
Tutti yonibon uyida taskin.  
Bo'lgonda fusun qilurga hamdam,  
Uylanmak ishin dedi ekin x.am.  
Ne angladim aylagan xitobin,  
Ne oniki, ne dedim javobin.  
Ko'nglumdin o'lub ham erdi barbod,  
Nomang o'qug'ondin ayladim yod.  
Qilmoq manga mundoq ishni mansub,  
Tutg'aymu muruvvat ahli mahsub?  
Men muncha balo chskib vafoda,  
Sen bo'yla xayolu muddaoda.  
Nekim bitiding nechuk qilay rad,  
Ne qilsa qilur kim o'lsa bexud(6).  
G'avg'oyi junung'a mubtalomen,  
Boshtin-ayog'img'acha xatomen.  
Nomangg'a fido ko'ng'ul, ko'zum ham,  
Lekin sanga bor bir so'zum ham:  
Navfal so'zikim qilib eding zabt.  
Mendin emas erdi voqeKj ul xabt(7).  
Ul ishqu jupundin o'ldi hodis,  
Sen ishq bila junung'a bois.  
Uylaimak ishiki nisbat etding,  
Bizga o'z ishingni tuhmat etding  
Kim, Ibni Salom etib xayoling,  
Balkim tamaKj aylabon visoling.  
Ko'nglini, atong qilib tarozi,  
Bo'lmish ne ul istaganga rozi.  
Sen rozi erur, emasni bilmon,



Bilmas nima tuhmatiii qilmon.  
Hay, hay, ne fasonalar bo'lur bu,  
Xorij ne taronalar bo'lur bu?  
Go'yo savdo yo'lumni urdi,  
Hushumni junun eli sovurdi.  
Chun so'zda shuur emas shiorim,  
Yo'q harza demakda ixtisrim.  
Devonamen, ey pari sifat hur,  
MaKjzurdur ulki tutsa maKjzur.  
Bo'ldum chu sening g'amingda nobud,  
Nobudg'a nukta qayda mavjud?  
Yo'qning neki so'z bo'lur xitobi,  
Tutmoq kerak oni yo'q hisobi.  
Yo'qluq manga gar bo'lubturur yo'l,  
Sen bor bo'lu bu yo'qqa yor o'l.  
Iqbol ila baxt yoring o'lsun,  
Jonlar naqdi nisoring o'lsun".  
Maktub o'qug'uncha sho'xi marg'ub,  
Ko'p topti shikan nechukki maktub.  
Har bir so'zi ichra fikr etib kech,  
Ko'p urdi o'ziga nomadek pech.  
Insofg'a chunki daxl berdi,  
O'z so'zlarining javobi erdi.  
O'z nomasidin bo'lub mushavvash,  
Bu noma zamirini qilib xush.  
TaKjviz etib ul savodi mavzun,  
Oning bitigin nechukki Majnun(8).  
Ey qosidi nomabar xabar ne,  
Degil sanga ravshan o'lsa harne.  
Bir so'z bila dardima davo ber,  
Nomang bor esa, chiqor manga ber!  
XXVIII

Majnunning atosi devboddek dasht atrofig'a evrulub o'z devona nihodin sargashtalikda toimog'i va junun dashti qaroqchilari hardam aning hushi korvoni xaylin savdo sipohig'a asir etgondin g'arib holot mulohaza qilg'oni va nasoyih hush dorusi bila ani lahzai o'ziga kelturgoni va o'zi bila uyiga etkurgoni(1).

Bu nomani ulki qildi marqum,  
Afonani bo'yla etti maKjlum  
Kim, telbai benavo atosi,  
Yuz g'ussag'a muhtalo anosi.  
Chun muddati o'g'lidin edi fard,  
Ko'nglini jarohat aylabon dard.  
G'olib bo'lub anga ishtiyoqi,  
Sahro sori tushti ittifoqi  
Kim, topsa fig'onu zor qilg'ay  
Shoyadki ichiga kor qilg'ay.  
Afg'onig'a mulhaq aylabon pand,  
Shoyad ani aylagay zabonband(2).  
Yuz nuktaga tilni qoyil etgay,  
Shoyad ani uyga moyil etgay.  
Ruhin qilib ul umed toza,  
Har sori surar edi jamoza(3).  
Chun necha kun ul talabda chopti,  
Oxir ani bir buzug'da topti.  
Xushroq buzug' anga xonumondin,  
Lekin o'zi ko'p buzug'roq ondin.  
Oshuftalig'i gumondin ortug',  
Ne kelsa gumong'a ondin ortug'.  
Gahi tutub o'lturur zdi mo'r,  
Gah tufroq ila yasar edi go'r.  
Gah shug'li kesak toshurga taKjjil,  
Yasar edi ul kesak bila mil(4).  
Gah sochar edi boshig'a tufrog',  
Gah tish bila olur edi tirnog'.  
Gah tomg'a qo'pub minar edi chust,  
Har sori ayog'larin etib rust.

Chimdir edi englarini har dam,  
Chaynar edi englarini har dam(5).  
Gah cho'g'z bila navoda hamdard,  
Gah bum yuzidin oritib gard.  
Ham cho'g'z qo'nub qo'lida gustox,  
Ham bum boshig'a surtubon shox.  
Tom uzra pe xatki cheksa nogoh,  
Ul xat kelib ixtiyorsiz "oh".  
Boshig'aki urdi zaxm gardun,  
Boshi tukidin adadda afzun.  
Qonlig' ko'zida tikan bila cho'p,  
Kipriklaridin hisob aro ko'p.  
Ko'rgach atosi bu navKj holot,  
Hayrat aii qildi o'rnida mot.  
Dediki: "Nedin, misol ekin bu,  
Subhonalloh, ne hol ekip bu?  
Kim ko'rди bu navKj odamizod,  
Kim, bermagay o'yla odami yod".  
Har nechaki saKjb edi bu surat,  
Gom urdi aning sori zarurat.  
Ko'rgach atospi kanora tutti,  
Go'yo atolig' haqin unutti.  
Yig'lab atosi yaqo qilib chok,  
Bunyod etti haziiu g'amnok:  
"Key yuz yaralig bog'irg'a pora,  
Mendin iega aylading kanora".  
Majnun atosi ekanni bildi,  
Oh urdiyu olig'a yiqildi.  
Boshii ko'tarib quchub atosi,  
Jonin tilab anlamak fidosi.  
Chirmashtilar o'nla chustu mahkam,  
Bir jins iki harf o'lsa mudg'am.  
Bir lahza yig'idin erdi oshub,  
Hijron achig'ndin erdi oshub.  
Oshublari chu topti taskin,  
Bunyod etib ul zaifi miskip  
Dedikim: "Ayo ramida farzand!  
Payvabd bog'irg'a, balki parkand.  
Ko'ksun yarasini so'kma muncha,  
Bag'rimni qonini to'kma muncha.  
Sening taning o'lsa yora g'amdin,  
Mening jig'arim bo'lur alamdin.  
Bir dam jigaring'a qilma kovish,  
Ko'rgilki pe navKj etar tarovish.  
Ul lahzaki yo'q edi nishoning,  
Qonim aro muzmar erdi qoning.  
Aylab tilaringni muddaolar,  
Sadqa beribu qilib duolar.  
Och to'yg'azibon yalangni yoptim,  
O'ldum deganimda seni topdim.  
Uch-to'rt yoshing'g'a tegru payvast,  
G'am qolmadi bermagan manga dast.  
Sen qatrai sutdin olg'u cha kom,  
Yuz qatrai qon qilib men oshom.  
Aylab toboningni chun tikan resh,  
Mening jigaringa sanchilib nesh.  
To ilmu-adabni kom qilding,  
Maktab tarafi xirom qilding.  
G'ofil bo'lman ishingda gamdin,  
Borur-kslurungda bpr qadamdin  
Qim, fazlu-kamol yoring o'lg'ay,  
Ilmu-hunar ixtiyoring o'lg'ay,  
Qilgonda tanim raxil yodin,  
Yetsa manga charxi bsvafodin.  
Ul isho'i ato-anomg'a etti,  
Bir, bir apdoqki barcha ketti(6).  
Sen bo'lgasen ul zamon qoshimda,  
Gahi oyog'imda, gah boshimda.

Ruh etgan ila tanmmni mahjur,  
Chun shamKji hayotim o'lsa benur.  
Rishta kibi pechu tobing o'lg'ay,  
Parvonadek iztirobing o'lg'ay.  
Sen umrg'a bo'lg'asen vasilam,  
Sendin yorug'ay yana qabilam.  
Gar nuridan o'lsa shamKj mahjur,  
MashKjal solg'ay qabilag'a nur.  
Gum bo'lmag'ay el nchinda otim,  
Begonag'a kolmag'ay jnxotim.  
Yiqqon neki maxzani hisori.  
Bo'lg'ay paqdnm qo'lungda bori.  
Yel hujlama solmag'ay guzar tez.  
Kimsa hashamim sori nazar tez.  
Ruhum bo'lubop xalaf bpla shod,  
Qolg'ay bori qavmu xaylnm obod.  
Emdiki bu ish kopshmg'a keldn,  
Harneki dsdim boshimg'a keldi.  
Subhing'a etishti shomi mehnat,  
Shominga yuz urdi subhi riqlat.  
To'sh-to'shdin nchimga qo'ydi yuz g'am,  
Bu bir g'amu ssndin o'ldi yuz g'am.  
ShamKjimg'aki zulmat o'ldi xodis,  
Ohing bo'lub o'chmagiga bois.  
Jon qushi tilab ucharni har dam,  
Faryoding anga yana berib ram.  
Ishq ichra tusharga joni zoring,  
Bildukki po'q erdi ixtiyoring.  
Har amrki bo'lsa g'oyati bor,  
Har mahlakaning nihoyati bor.  
Ishq ahli jahoida ko'rmadukmu?  
Bu vodi aro yugurmadukmu?  
Bo'lmoq bu sifat bir ishda mag'lub.  
Ahli xirad olida emas xo'b.  
O't ichraki tushti benavoyi,  
Chiqti agar urdi dastu poyi.  
Tolpinsa chiqar g'ariq yumkin,  
Tolpinmasa o'lmoyin ne mumkin.  
Sen ham bu baloda qolma mundoq,  
Bir yo'li o'zungni solma mundoq.  
Tushsa qadahi billur aro mo'r,  
Tadbir kerak chiqorg'a yo'q zo'r.  
Har dardki haq kishiga berdi,  
Ham haqdin aning davosi erdi.  
Haqkim sanga soldi bu baloni,  
Ojiz emas etgali davoni.  
Bu dag'dag'adin kanora ista,  
Har fikr ila o'lsa chora ista.  
Bir yo'li agar gumon emastur,  
Tadrij ila ham yomon emastur.  
Tadrij ila tiftl o'lur xiradmand,  
Sokinlik ila qamish bo'lur qand(7).  
Yuz yil kishi umr agar tilar bil  
Kim, sabr kerakdur anga yuz yil,  
Kim etsa manora uchi voya  
Birdur chiqaru tusharda poya.  
Chiqmoqlig'ida agar kerak mahl,  
Lekii tushari base erur sahl.  
Sen dog'i bu ergakim etibsen,  
Tadrij ila yo'lni qatKj etibsen(8).  
Yonmoqqa ham o'ldung ersa moyil,  
Kelganchadurur yo'lungda manzil.  
Yen emdiki raxna basta ermas,  
Mundoq safaring xujasta ermas.  
Men bo'yla hazipu zor sensiz.  
Onang dag'i beqaror sensiz.  
Oqshomdin tongg'a joni mahzun,  
Tongdin oqshomg'a ashki gulgun.

"O'g'lum" deru ul sifat chekar voy  
Kim, charx o'qining qadin qilur yoy  
"Bo'tam" debon aylar ul sifat pech  
Kim, qolmas ruhidin asar hech.  
Yig'lab urar o'yla tosh uza bosh  
Kim, qolur alamda boshidin tosh.  
Bu o't chu dimog'in etti mahrur,  
Oq sochi sochar yuziga kofur.  
Bilmish chekariigni ko'hi anduh,  
Anduhi bo'lubdur o'ylakim ko'h.  
Tufroqqa yiqilmog'ing chu bilmish,  
Tufroq uza ul dag'i yiqilmish.  
Sensiz zrrur o'yla dardu g'amlik  
Kim, qolmishdur bir-ikki damliq.  
Men bo'ylavu ul zaif bo'yla,  
Kel ikkalamizga chora ayla!  
Ummedi hayotimiz ketibdur,  
Ohangi rahilimiz etibdur.  
Begonani uy sori yovutma,  
Urnungki qiziqdurur sovutma.  
Biz ikki sening g'amingdin o'lsak,  
Sen o'lmay motamingdin o'lsak.  
Bu ishta haq aylasa xitobing,  
Fikr etki, ne bo'lg'usi javobing?"  
Surdi chu atosi bo'yla afsun,  
Yig'lab oyog'ig'a tushti Majnun.  
Kirpik bila chun yo'lin supurdi,  
Posuxda bu navKj nukta surdi:(9)  
"Key xayling eshigi qiblagohim,  
Darding o'tini yorutqay ohim.  
Har choraki sen qilib taxayyul,  
Ko'nglum o'ti xirmanin qilib kul,  
Har sabrki sen topib nihoni,  
Ashkim seli oqizib oni.  
Bu necha takallumiki surdung,  
Kuygan ko'ngul o'tig'a su urdung.  
Yo'q, yo'qki qo'yarg'a dog' uza dog',  
O't yoqdingu kuydung ustiga yog'.  
Nutqung neki ayladi raqamzad,  
Ayturg'a javob yo'q manga had.  
Hukmung manga orzuyi jondur.  
Boshing'a bu hukm ham ravondur.  
Olingda ne so'z de olg'amen cho'q,  
Gar bo'lsa javobim ul dag'i yo'q.  
Lekin sanga bu emas nihoni  
Kim, bo'yla qazoyi osmoniy,  
Kim tori o'lub bu notavong'a,  
Rasvo qildi bori jahong'a.  
Bu navKj balo bo'lurg'a jori,  
Bo'lmas kishining o'z ixtiyori.  
Ishq o'tiki bir sharora ondin,  
To'fon qo'porur bori jahondin.  
Yuz shuKjlani maskanimg'a urdi,  
Ming barqni xirmanimg'a urdi.  
Xirman sari tushsa bir sharora,  
Kuymakdin emastur anga chora.  
Ming barq tushursa ishq'i bebok,  
Netgay aning o'trusida xoshok.  
Ne buyrug'ung o'lsa so'z demasmen,  
Majnun menu lek Qays emasmen.  
Sarviki sen aylading taammul,  
Xas bo'ldiyu xas bu dam erur kul  
Bu kulga magarki girdbodi,  
Bergay yana sarvdek savodi.  
Yetgandaki aylading nazora,  
Ko'rdungki meni siyahsitora.  
Yo'q mayli sukunu azmi raftor,  
Ne mehnat aro edim giriftor.

Qochmoqlig'im erdi tonimasdin,  
Balkim toniringg'a arzimasdin.  
Dad har sori ketsa ketmak o'lmas,  
Nasnosni odam etmak o'lmas(10).  
Bo'lmog'lig' iting erur murodim,  
Yo'q itcha o'zumga eKjtimodim.  
It kimsaga bevafoqlig' etmas,  
Boshin olib o'zga sori ketmas.  
Men iyasiga uzr qo'lg'on itmen,  
Bu dashtda telba bo'lg'on itmen.  
Mumkin esa telba it oyilmoq.  
Yoxud anga eKjtimod qilmoq.  
Sek dog'i meni xirad nihod et,  
Har ishtaki qilsam eKjtimod et.  
Uzrumni qoshingda qo'ldum oxir,  
Har ishta maof bo'ldum oxir",  
Chun etti uzrining tamomin,  
Tez urdi jamoza sori gomin.  
Yeshti rasani jihozidan chust,  
O'z bo'ynig'a bog'ladi ani rust(11).  
Topshurdi rasan boshin atog'a,  
Dedi: "Ne desang bu muftalog'a,  
Itmen iligingda bo'yni bog'liq",  
Deb qildi o'zini to'rt ayog'liq.  
Yeshti ato bo'ynidin rasanni,  
Azm etti havo qilib vatanni.  
To tutti junun yo'lin Navoyi  
Kim, bo'ldi vatang'a rahnamoyi.  
Majnundek atosi dog'i yo'qtur,  
Maskang'a havosi dog'i yo'qtur.

## XXIX

<i>Navfalning Majnun qabilasi mehmonlig'idin uyiga borg'och, Majnun atosig'a mizbonliq qilg'oni va payvand rishtasi oralarida mahkam bo'lub, mehmon uyig'a kelguncha Majnun biyobong'a azm qilib, Layli shubonig'a yo'luqqoni va shubon itidek loba qilib, shubon ani qo'ylar arosida yashurg'oni va Laylini ko'rgach qurbon qo'yi bila Xo'tan oyuyarining yiqilmog'i va har qaysini bir vasila bila o'z qabilalarig'a eltmog'lari\*.

So'z noqasining rahilko'shi,  
Bu navKj chekar hudi xurushi(2).  
Kim, chun hashamig'a keldi Majnun  
Shod o'ldi alarki erdi mahzun.  
Ham qo'ydi atosi notavonliq,  
Ham bo'ldi anosi toza jonliq  
Kiydurdilar anga xazzu debo,  
XilKjatlari barcha chustu zebo.  
Har sori etishti bu hikoyat  
Kim, "Hush anga aylamish siroyat".  
El ko'nglida bu xayol pishti,  
Navfalg'a dag'i xabar etishti.  
Ul xud eb aning g'amin hamisha,  
Zikrin qilib erdi virdu pesha.  
Ko'ngliga xayolidin tafakkur,  
Jonig'a visolidin tahayyur.  
Bu so'zni eshitgach o'ldi xushdil,  
Borib ko'rariga bo'ldi moyil.  
Otladiyu surdi ul taraf ot,  
Majnun eli ham xabar topib bot.  
Soz aylab asosi mehmoni,  
Xushdilliq ila tushurub oni.  
Majnun bila ul sipahbadi chust,  
Yuz mehr bila quchushtilar rust.  
Oqshomg'acha komronlig' aylab,  
Bu xayl anga mizbonlig' aylab.  
Ul xud bo'lubon bu ishga xushhol,  
Majnun o'z ishiga qolibon lol.  
Chun navfali mehr yuz yoshurdi,

Majnuni falak yoshin oshurdi(3).  
Rah to'sha kulicha yoydi kavkab,  
Navfal dag'i yo'lg'a soldi markab(4).  
Borur edi barcha yo'l aro shod.  
Majnun qolibon uy ichra noshod.  
Lekin atosig'a yuzlanib kom  
Kim, Navfal aning sori qo'yub gom.  
Ham ayladi shodu xurram oni,  
Ham xayl ichida mukarram oni.  
Ko'ngliga tushub bu so'zki Navfal,  
Majnunni chu ko'rmish erdi avval.  
Layli eli birla harb etib big'.  
Kim, chekti aning ishi uchun tig'.  
Majnun g'amini chu er ekandur,  
Payvand so'zin dag'i degandur(5).  
Shak yo'kki erur bu ishga moyil  
Kim, qildi bnzing hashamni manzil.  
Yo'qsa Majnung'a yo'qtur ul yo'l  
Kim, kelgay ani ko'rar uchun ul.  
Emdi budurur adab manga ham  
Kim, hay elppp qilib faroham.;  
Oning sari xizmat etgabiz fosh  
Kim, bo'lg'ay aning ishiga podosh(6).  
Topsaq yana lutf ila madoro,  
Ul so'zni ham etsak oshkoro.  
Rozi esa baxtdin quvonsoq,  
Yo'q desa qabila sori yonsoq.  
Istatti hasham ulug'larii bot,  
Arz etti alarg'a bu maqolot.  
Borisig'a dilpazir tushti,  
Qilmoqlig'i noguzir tushti.  
Majnun ishi chunki erdi matlub,  
Oning boruri ko'runmadi xo'b.  
Harneki kerak qilib muhayyo,  
Yerim kecha o'ylakim surayyo.  
JamKj o'lubon aylabon bu tadbir,  
Qildilar o'shul guruhi shabgir.  
Bu gom aro yuz fasona boshlab,  
Har birki tugandi yopa boshlab.  
Borur edilar debon bu so'zni,  
Bu so'z bila xushdil aylab o'zni.  
To dashtni oncha qildilar tay  
Kim, Navfal uyig'a qo'ydilar pay.  
Ul ham qilib ulcha sharti ikrom,  
Manzilda berib alarg'a orom.  
Qildi tarabu nishot oncha,  
Ul xayl ila inbisot oncha.  
Kim bori ko'rub mahalni qobil,  
Bo'ldilar o'shul g'arazg'a qoyil.  
Navfalga g'araz chu bo'ldi masmuKj,  
Ko'ngliga bu nukta keldi matbuKj.  
Dediki: "Bu so'z deyilmish erdi,  
Majnung'a bu g'am eyilmish erdi.  
Qildim chu qabul anga raqamzad,  
Emdi dag'i qilmog'umdurur rad.  
Siz emdi qo'yung hasham sori gom,  
Men sur ishini qilay saranjom(7).  
Sizga dag'i ulcha dastrasdur,  
Ortuq manga orzu emasdur.  
Soz anlab eting buyon azimat  
Kim, fursat erur base g'animat.  
To o'ylaki bo'lsa shart papvand,  
Majiunni qilay o'zumga farzand".  
Miodi nikoh topti taKjyip,  
Ul xaylg'a yonmoq o'ldi oyin.  
Shod uy sari bo'ldilar ravoia,  
Bilmayki ne feKjl etib zamona.  
Ul tunki alarg'a qolmay orom,

Navfal sari urmish erdilar gom.  
Majnunki uy ichra qoldi diltang,  
Ko'zdin to'kar erdi ashki gulrang.  
Chun qo'ymadi hajr o'ti qarorin,  
Ishq ilgidin oldi ixtiyorin.  
Ishq o'ti chekib zabona chiqti,  
Uydin yana bexudona chiqti.  
Dasht uzra yugurdi besaru poy,  
Gah tortib huyu, gah chekib voy.  
YoY erdi qaddiyu, novak ohi,  
Gardunni qilib nishonagohi.  
Bu - yoyig'a chun qurar edi o'q,  
Gardun ko'ziga urar edi o'q.  
Oyini havolanib taku dav(8),  
Ul navKjki mehri osmonrav.  
Eltur edi yor mehri opi,  
Bosh urg'ucha mehri osmoni.  
Chun jadyin sog'di charx zoli,  
Sut qatralarin oritti holi.  
Ul sut bila sanKjat aylabon zol,  
Ko'rguzdi panir qursi filhol(9).  
Olig'a etishti bir suruk qo'y,  
Cho'poni ko'rundi oshnoro'y.  
Majnunni dag'i shubon chu ko'r'di.  
Ahvolini lutf birla so'r'di,  
Majnun dedi: "Ey yuzi humoyun,  
Qayda seni ko'rmish erdi Majnun  
Kim, talKjatning sshio ko'rundi,  
Dardig'a so'zung davo ko'rundi.  
Sen ham anga aylading navozish,  
Ul dog'i navozishingg'a pozish".  
Cho'pon qo'yubon ayog'iga bosh,  
Bu navKj takallum anladi fosh  
Kim, "Menkim ishnm erur shubonliq,  
Qo'y birla qo'zng'a mehribonliq.  
Tilsiz gala hamzabonidurmen,  
Layli qo'yining shubonidurmen.  
Seni ko'rub erdim ul hashamda,  
Maktabda sabaq o'qur alamda.  
Ishqing alamin dag'i bilurmen.  
Har chora qilay desam qilurmen".  
Majnun tobonig'a qo'ydi boshin,  
NaKjl etti o'tuklarig'a qoshin.  
Dediki: "Ayo daming ravonbaxsh,  
Nutqung o'lgan tanimg'a jonbaxsh.  
Isodek o'lukni tirguzursen.  
Xush muKjjizadurki ko'rguzursen.  
Yo'q, yo'qki, shubonliq ichra Muso,  
Ilgingda aso ham ajdaroso.  
Muso neki, Xizri(10) rohim o'ldung,  
G'am zulmatida panohim o'ldung.  
Yetkur manga obi zindagoni,  
YaKjppkn ko'ray yiroqdin oni  
Kim, hajrida xasta jon men asru,  
Rahm aylaki notavon men asru.  
Cho'pon dedi: "Ey xujasta sohib,  
Oqshomg'acha bo'l mang'a musohib.  
Chora tarafi pazora aylay,  
Bir navKj ishingga chora aylay".  
Majnun chekibon duosig'a til.  
Bo'ldi aiga ul kun o'ylakim yil,  
Mag'rib sari mehr aylagach ro'y,  
Surdi cho'pon hasham sari qo'y.  
Bir qo'y terisin chiqordi filhol,  
Majnung'a dediki: "Egninga sol.  
Qo'ydek bu terini xilKjat ayla,  
Boshdin ayog'ingg'a kisvat ayla.  
Qaddingni g'anam(11) ichinda xam qil,

Oshiq esang oni mug'tanam bil  
Kim, kelgusidur buti parichehr,  
Andoqki hamal fazosig'a mehr.  
Qizlar bila o'ynayu talosho,  
Qo'y sog'mog'in etgali tamosho  
Yetganda boshingg'a sen bilursen,  
Ne navKj nazorakim qilursen".  
Majnun yopinib terini mahkam,  
Qo'ylar aro anlabon qadin xam.  
Borur edi to'rt ayog'lanib tez,  
To qildi zamoia fitnaangez.  
Qo'ylar chu qabilag'a yovushti,  
Qizlarg'a xirom jo'shi tushti.  
Anjum kibi chnqtilar shitobon,  
Layli ul aroda mohitobon.  
Chun ishq aro ko'p bo'lub maloli,  
Oshuftavu tiyra zulfu xoli.  
Hijron o'tidin uzorida tob,  
Gulbargi sirishk birla serob.  
Gnsuki bo'lub yo'lig'a jorub,  
Olamg'a sochib g'uboru oshub.  
Fitnaki ko'ziga surma tortib,  
Jon naqdin olurg'a ko'z qarortib,  
Mujgoniki qatl aylab ohang,  
Yuz shuKjlasi dudidin tutub rang.  
O'tlug' yuzikim bo'lub dilafro'z.  
Majnunkushu balki nuktadon so'z.  
Bu navKj jamol ila etishtn  
Yuz g'anju dalol(12) ila etishti.  
Majnung'a ko'rungach ul parizod,  
Oyini hayoti bo'ldi barbod.  
Bir ohi falak shigof chekti  
Kim, ko'kni anga g'ilof chekti.  
Qo'y ichra yiqildi zoru bedil.  
Qo'ydekki qilurlar oni bismil.  
Ul nolaki chekti bemadoro,  
Qo'ylarg'a ram o'ldi oshkoro.  
Bo'trashti chu har birisi bir yon,  
Qoldi orada g'arib giryon.  
Layli IChYI o'rtab o'tlug' ohi,  
Keldi bilayin debon kamohi.  
Boqsa yotur erdn er uza po'st,  
Ul po'st aro nihon bo'lub do'st.  
Baskim g'am o'ti tanin qarortib,  
Ul mushk o'ziga nofa tortib.  
Mushkin ko'runub tani nizori,  
Layli sochining nechukki tori.  
Gulruxg'a chu bo'ldi qissa maKjlum,  
Oh urdiyu hushi bo'ldi maKjdum.  
Yor uzra yiqildi sarvqad hur,  
Tufroq uza tushtn go'yiyo nur.  
Ishq ichra tani nazor birla,  
Hamxobalig' etti yor birla.  
Oshiqki erur ishida sodiq,  
MaKjshuq bo'lur boshida oshiq.  
Qizlar bo'lubon ul ishdin ogoh  
Kim, bo'yla yiqildi ikki dilxoh.  
Gulruxni ko'tardilar ham uldam,  
Vasl o'lmay alarg'a xushsiz ham.  
Azm aylab o'kush fasona birla,  
Ul amrda yuz bahopa birla.  
Sahroda qolib g'aribu bexesh.  
Hayratda shuboni choraandesh  
Kim, topsa xabar qabila ahli,  
Birdam yo'q anga hayot mahli.  
Mundoqda nki jamozalnq tez,  
Yettilar etib jamozalar xez(13).  
Bu holat ichinda topqoch oni,



Bir noqa(14) cho'kurdilar ravoni.  
Noqa uza oni qo'pdilar chust.  
Ilgin ayog'ini tongdilar rust.  
Voqif bo'lmay qabilada el,  
Azm o'ldi alarg'a o'ylakim el.  
Mundoq dedi roviyi fasona  
Kim, kelgach atosp uyga yona.  
Bildiki ketibdur ul hamul shom,  
Ko'p yng'ladi uyda tutmay orom.  
Yig'lay-yig'lay izin irishti,  
Ul erda etishtikim etishti.  
Bog'lab teva uzra chunki topib,  
Kelturdi uyiga tegru chopib,  
Yetkurguncha hashamg'a oii,  
Yuz qatla labig'a etti joni.  
Chun etti qabilag'a yobondin.  
Yod etmadi qo'y bila shubondin.  
Ey vodiya Ayman(15) ichra qo'ychi,  
Itmen sanga o'z qoshingda qo'ychi!  
Shug'lung bila boshladim yo'lumni  
Tut lutf ila sek dag'i qo'lumni.

XXX

<i>Majnun atosi o'g'lina ko'p nasihatlar bila Navfal hashamig'a olib borgoni va Navfal sur asbobini surur bila chiqarg'oni va tazvij rshitasi aqdi tuzslgoni va ul girih mahkam bulmasdin burun uzulgoni va bir oshiq maKjshuqi vaslidin kom topqoni va yana bir oshiq maKjshuqi vaslin tilay gom urg'oni(1).

Mashshotaki so'z durini terdi,  
Bu bikrg'a bo'yla jilva berdi  
Kim uyga chu keldi zor shaydo,  
Mag'zi aro bo'ldi hush paydo.  
Yig'lab atosi qilib shikoyat,  
Etib yana pandi benihoyat.  
Ul so'z demayin malolatidin,  
Boqmay atog'a xijolatidin.  
Fahm o'lgoch atosining maloli,  
Tufrog' etib ani infioi.  
Yuz erga qo'yub tutub qulog'in.  
Ko'p o'пти atosining ayog'in.  
Dediki: "Kechur gunohim oxir  
Kim lutfung erur panohim oxir?"  
Ko'rgach ato ajz eKjtirofi,  
Dedi: "Bu ishingadur talofi(2).  
Qilg'on boridin rujuKj qilsang,  
Ne ishga desam shuruKj qilsang.  
Mendin tilasang rizo qabul et.  
Ne sharKj etar iqtizo qabul et".  
Majnunki futuvvat ahli erdi,  
Ihsonu muruvvat ahli erdi.  
Hush o'lsa dimog'i ichra sokin,  
Tarki adab ermas erdi mumkin.  
Odobu hidoyat ahli yanglig',  
Oyini valoyat ahli yanglig'.  
Andoqki tilab xudo rizosin,  
Andin so'ng ato-ano rizosin.  
Dedi: "Sanga harnekim rizodur,  
Qilmog'lig' ani manga sazodur.  
Hukm etki ne navKj etay shiorim,  
Etmakda ani ne ixtiyorim?"  
Bo'ldi atosi bu nuqtadin shod,  
Navfal ishidin so'z etti bunyod  
Kim, Navfalkim Arabdadur toq,  
Yo'q, yo'q, ne Arabki, toqi ofoq.  
Ko'p bo'ldi seiing uchun alamsanj,  
Ko'ngliga ishingda etti ko'p ranj.  
Chunkim yo'q edi azalda taqdir.  
Topmadi ishing butarga tadbir.

Emgaklari bo'ynunga erur qarz,  
Uzrin qo'lmoq sapga erur farz.  
Emdi budurur aning rizosi,  
Ham xasta atongning iltimosi  
Kim, zohir etib tariqi payvand,  
Qilsoq anga dog'i seni farzand.  
Bir yotlng'i bor emish parivash,  
Boshtin-ayog'i latifu dilcash.  
Iffat haramida ul jamila,  
Savdosida zor yuz qabila.  
Vaslin tilar elga xud adad yo'q,  
Ayturg'a aiga valek had yo'q.  
Bu ish biladur manga mubohot,  
TaKjxirda keldi biymi ofot.  
Mendin tilasang rizo, rizo ber,  
Bu qissa rizosini manga ber!"  
Majnun tilin andoq ayladi band  
Kim, bo'ldi rizosi birla xursand.  
Xushvaqt o'lubon qo'pub tarabiok,  
Indatti qabila ahlini pok.  
Harneki kerak ul ish yarog'i,  
Omoda qilib ziyoda dog'i.  
Majnunni yasab libos birla,  
Tun-kun kibi kishu os birla(3).  
Hech ish bila favt qilmay avqot,  
Navfal sori azm qildilar bot.  
Ul ham chu eshitti mojaroni.  
JamKj ayladi xeshu aqraboni.  
Jashi anjumanin(4) azim qurdi.  
Ul xaylni bazm aro tushurdi.  
Oyini tarabg'a qo'ydilar yuz,  
Ichku edi necha kecha-kunduz.  
Chun bo'ldi tarab ishiga anjom,  
Birdam ko'tarildi bazmdin jom  
Ko'p ziynatu zeb etib ikovni,  
Gulchehra kelin bnla kuyovni.  
Qiznn asrab hijob ichinda,  
Oydek to'quz niqob ichinda.  
Bazm ichra kuyovga qo'ydurub gom,  
Berdilar el o'rtasida orom.  
O'lturdi xatibi Iysi iKjjoz(5),  
Haq hamdu sanosin aylab og'oz.  
Oy birla quyoshni ayladi aqd,  
Boshi uza sochtilar base naqd.  
Chun mehr kelin kibi yoshuidi,  
Tun erga kuyov kibi yukundi.  
Gardun ko'rubon bu ish muvofiq,  
Kelturdi to'quz tabaqda sochiq.  
Ul uygaki urmish erdilar taxt,  
Taxt ustida solmish zrdilar raxt  
Boshladilar ul, ikkovni xandon,  
Yo'q kulgu vals alarg'a chandon.  
Majnunni qarinqilib parig'a,  
Topshurdilar oynp Mushtarig'a.  
Uy girdidin elpi surdi Navfal  
Kim, qolmadi anda elga madxal.  
Ul tegrada jamKj yo jarida,  
Alqissa yo'q erdi ofarida(6).  
Bir pos chu tundin o'tti ul xayl,  
To'shluq-to'shi qildi uyqug'a mayl.  
Navfal yiroq o'lturub ichib mul,  
Hardam qilur erdi bir taxayyul.  
Savdosi bu yo'lg'a tutti oni  
Kim, uy yonig'a kelnb nihoni  
Sekin qilib uy kiyzini pora,  
Ul furjadin ayladi nazora.  
Ko'rdis eridin qizinki qo'pti.  
Majnui qoshig'a kelib er o'pti.

Bunyod ettiki: "Ey yagona,  
Ishq ichra yagonai zamona.  
Ham mehri safo yuzungda toliKj,  
Ham nuri vafo engingda lomiKj,  
Bu nukta erur qoshimda ravshan,  
El olida ham erur muayyan  
Kim, Layli ishida notavonsen,  
Ishqida jahong'a dostonsen.  
Ko'nglungdur aning g'amida mahkam  
Kim, ishq erur sanga musallam,  
Ko'nglung o'tidin sovutmog'ungdur,  
Ul borida yor tutmog'ungdur.  
Ikkimiz atosining rizosi,  
Solmish sapga bu ish ibtilosi.  
Chun kishvari ishqning shahisen,  
Ishq ahli o'tining ogahisen.  
Bordur manga dog'i dardmandi,  
Ishqim rasanig'a ponbandi.  
Dardim o'ti ichra tobi oning,  
Men dog'i kelib xarobi oning.  
Lekin ikimiz o'ti nihoni,  
Ne meni ulus bilib, ne oni.  
Fikr aylaki ul asiri mahjur,  
Fahm etsa seping bila mayga sur.  
Bu kecha aning ne holi bo'lg'ay?  
Umri kunining zavoli bo'lg'ay!  
Sirrimni sanga chu ayladim fosh.  
Sendin manga budur emdi podosh  
Kim, rozi bo'lub g'aromatimg'a(7),  
Bo'ynungni qo'yub malomatimg'a.  
Qilmay meni el aro fazihat(8),  
Qo'psang dag'i aylasang azimat.  
Har kimgaki bu fasona etsa,  
Ul xayl seni malomat etsa,  
Men bo'lmasam el aro muotab,  
Qilsaig sen o'zungni-o'q muxotab(9).  
Bu navKj muruvvat o'lsa sendin,  
Izhori futuvvat o'lsa sendin.  
Ummedim erurki qodiri pok,  
Layliniki keldi nodiri pok  
Uz hifzi aro zimonda tutg'ay,  
Har mahlakadin amonda tutg'ay.  
Ham hajrida olmag'ay shikibing,  
Ham vaslini aylagay nasibing".  
Majpupg'a etib bu so'zdin ozor,  
Ul xasta ishiga yig'ladi zor.  
Dedikim: "Ayo ramida payvand!  
Bo'l ishq mu.habbatnngg'a xursand.  
Yoringg'a vafo shioring o'lsun  
Kim, tepgri hamisha yoring o'lsun.  
Men xud tushubon ichimga anduh  
Qilg'um edi azmi vodiya ko'h.  
Ko'nglungni knlur uchun rioyat,  
Oshufta zamir edim bag'oyat.  
Bu lutfki sendin o'ldi zohir,  
Uzrunpi nechuk qo'lay men oxir  
Ketmakkaki jazm niyatim bor,  
Ketsam sanga xud ne minnatim bor.  
Men xud ketar erdim ushbu soat  
Berding safaring'a istitoat.  
Minnat sanga yo'q, o'zumga qo'ydum.  
Jon birla iki ko'zumga qo'ydum", -  
Deb qo'nti anga duolar aylab,  
Mundoq karamu atolar aylab.  
Soz etti og'olig'u singillik,  
Ko'p istadi singlidin bihillik.  
Chiqti dag'i azmi po'ya etti.  
G'am bodiyasig'a kirdi ketdi.

Navfal ko'ruboi bu turfa holat,  
Qiz birla kuyov aro maqolat.  
Qo'pti dog'i uyda tebradi dang,  
May ichra kishi egan kibi bang.  
Ko'rgan neki yod etib uyolib.  
Ne asray olib, ne ayta olib.  
Uyning yana sori qahru kinda,  
Qiz oshiqi bor emish kaminda.  
Ilgi arodashnai(10) tutub tez  
Kim, bo'lsa ul ikki ishratangez.  
Ul ikkini ham halok qilg'ay,  
Uz ko'ksini dog'i chok qilg'ay.  
Pok erdi chu ishq ichra ul zor,  
Ishq ayladi anga o'tni gulzor,  
Majnung'a tutub o'zini taslim,  
Ko'p topti tariqi ishq taKjlim.  
Tufrog'ig'a surtubon jabinlar,  
Tavrig'a dedi ko'p ofarinlar.  
Ham dilbaridin topib nishona,  
Oyini vafoda g'oyibona.  
Bexud qilibon bu holat oni,  
Ul mehru muhabbati nihoni.  
Chun shavqida toqati bo'lub toq,  
Un ichra kirib harif mushtoq.  
Yer ustida ayladi tanin past,  
Tufroqqa jonni qildi hamdast.  
MaKjshuq chu ko'rdi potavonin.  
Yuz saKjy ila asradi fig'onin.  
Mexr ila boshig'a soya soldi,  
Boshtin ko'tardi ko'nglin oldi.  
Yillarki bu ishq aroda erdi,  
Kundin-kunga ziyoda erdi.  
Bermaydur edi ikovga payvast,  
Bu tungicha vasl davlati dast.  
Bir-biriga mehr etib padidor  
Bo'ldilar ikovla masti didor  
Juz nafs murodikim yo'q erdi,  
O'zga bori kam dast berdi.  
Tong otg'ucha gungu lol edilar,  
Sarmasti mayi visol edilar.  
Chun tong qushi nola yod qildi  
Oshiq dag'i xayrbod qildi.  
Bosh oldiyu ketti vasldin shod,  
MaKjshuqasi qoldi g'amdin ozod.  
Chun subh arusining yuzida,  
Ko'rguzdi sapida dam sapida.  
Mashshotai charx tutti o'tru,  
Kun chashmasidin yuziga ko'zgu(11).  
Sur eli yuz urdi bomdodon,  
Qiz birla kuyov qoshig'a shodon.  
Ul uyda biri edi, ikov yo'q,  
Qiz yolg'uz edi, vale kuyov yo'q.  
To'ldi yana g'amdin ul arozi,  
Majnun eli xud o'lumga rozi.  
Navfal bilibonki iedur ahvol,  
Ayturg'a vale tili bo'lub lol.  
Majnun eliga base qo'lub uzr,  
Aytur so'zi sarbasar bo'lub uzr  
Kim, "Tengridin erdi bo'yla taqdir,  
Nekim taqdir erur, ne tadbir(12).  
Ne sizdin o'lub bu ish, ne bizdin,  
Balkim ne o'g'uldinu ne qizdin.  
Taqdirdin erdi bo'yla holat,  
Shukr aylangu rafKj eting malolat".  
Bu uzr ila barchani uzotti,  
Yondi o'ziyu uzoldi yotti.  
Ul navKj nuhufta ranju temor,  
Bistar uza jismin etti bemor(13).

Bemormen, ey tabibi hoziq,  
Tashxising emas vale muvofiq,  
Jonimni olur g'ami nihonim,  
DafKj aylavu yo bag'ishla jonim.

XXXI

<i>Falak zoli mushaKjbidlig'ining buqalamunlug'i Majnunni Navfil qizi visolig'a etkurmasdin  
burun ayirg'ondek Laylini dog'i Mbi Salom malolatidin salomat ayirib hajr karo tunida  
ikki nomurodni murod'g'a etkurgoni va badansiz ruhni ruhsiz badang'a kivurgoni va ruh bila  
badan vasli muyassar bo'lg'och tig'i firoq surgoni va ul suv bila bu visol o'tin o'churgoni(1).

Kilkiki bu safha qildi xorish,  
Afsona bu navKj etar nigorish  
Kim, ul necha kunki charxi purfan  
Kim, ko'proq anga fireb erur fan.  
Habl etti ne hazl, behayolik,  
Majnung'a buyurdi kadxudoliq(2).  
Ham Ibni Salom ittifoqi,  
Soz ayladi uylanur yaroqp.  
Harnski kerak qilib murattab,  
Layli xashamig'a surdi markab.  
Chiqtilar alar dag'i topib kom,  
Berdilar anga uy ichra orom.  
Xaylini dag'i tushurdilar bot,  
Bazm ichra qadah keturdilar bot.  
Ul navKjki rasm erur ziyofat,  
Aylab anga dog'i ko'p izofat.  
Aysh ayladilar necha tunu kun  
Kim, ne kunya maysiz erdi, ne tun.  
Chup bo'ldi mahalki aqdi tazvij.  
Bergay bu nishot ishiga tarvij(3).  
Bo'lmish edi soat ixtiyori,  
JamKj o'ldi qabila ahli bori.  
Til chekti xatibi harzapayvand  
Aqd ichra kuyovni ayladi band.  
Chun topti pikoh ishi sarapjom,  
Layli haramig'a urdilar gom  
Kim, mayl etibon tumap jafog'a,  
Bergaylar ul oyni ajdahoga.  
Yer ilgi chu ilgiga yovushti,  
Misking'a g'arib qissa tushti.  
TabKji xafaqondin erdi maKjlul,  
Ko'p bo'lsa edi qadahqa mashg'ul,  
Andoq solur erdi jismig'a pech  
Kim, kelmas edi anga nafas hech.  
Ihti pecha kun chu bemadoro,  
Ul zaxmati bo'ldi oshkoro.  
Ul navKjki tarki hush qildi,  
O'lgan kishilar kibi yiqildi.  
Ul bo'ldi hayotidap chu mahjur,  
Motamg'a mubaddal o'ldi ul sur.  
O'lgan sog'inib xaloyiq oni,  
Bir uyga kiyurdilar ravoni.  
G'avg'o bo'ldi kuyov boshig'a  
Kim, kelmadi el kelin qoshig'a.  
Bechora kelinni lol etib fikr,  
Tovusi shikasta bol etib fikr.  
Ko'ngli aro erdi yuz tafakkur,  
Ul bordiyu kelda ming tahayyur.  
O'z qatlini aylamish edi big',  
Pinhon qilib erdi zahrlik tig'  
Kim, xasm topar nafas anga kom,  
O'lturgay o'zini kom-nokom.  
Ag'yordin o'zni ori etgay,  
O'z yori vafosi birla ketgay:  
Tig' o'ziga ixtiyor qildi,  
Xasmi badanig'a kor qildi.  
Ko'rguzdi butun falak nifoqi,

Ko'p amri g'arib ittifoqi.  
Bu erdi biriki ul iki fard  
Kim, jonlari erdi dardparvard.  
Bahri falak urdi ul sifat mavj  
Kim, ayladi ikki fardni zavj.  
Har birni yana birov bila juft,  
Yetkurmadi hech dur aro suft(4).  
Bir buki bu navKj iki kudurat.  
Bir kecha ichinda tutti surat.  
Ham ul kecha ayrilishtilar bot,  
O'z bo'lmayin o'ldilar yana yot.  
Go'yoki munajjimi nazarbip,  
Bir erdiki soat etti taKjyin.  
Bu ishda munajjim ar zabundur,  
YaKjni "kazabal-munajjimun" dur(5).  
Alqissa kuyov chu bo'ldi behol,  
ZaKjf ayladi paykarini pomol.  
MajmuKj el onda erdi ul tun,  
Kadbonuvu zolu bikru xotun(6).  
Layli bo'lub ul balodin ozod,  
Topti g'amgin zamirini shod.  
Ko'rdiki qoshida kimsa yo'qdur,  
El barcha kuyov boshida o'qdur.  
Ko'ngli to'la erdi hujra xoli,  
Uy yonida bir qum erdi oliy.  
Uydin tashqarp qo'ydi gomin,  
Ul qum uza ko'rguzub xiromin.  
Tutmas edi lahza-lahza orom,  
Sekin-sekin urar edi gom.  
Har lahza der erdi shukri bori,  
Borurda yo'q erdi ixtiyori.  
To oncha masofat ayladi tay  
Kim, qilsa nazar ko'runmagay hay.  
Majnun dag'ikim tutub biyobon,  
Bu sori kelur edi shitobon.  
Ul munga, bu anga chup yovushti,  
Ikkisiga iztirob tushti.  
Layli tanibon aning navosin,  
Navha aro nazmi jonfizosin.  
Majnung'a etib aning nasimi,  
Kolmay ichida firoq biymi.  
To bir-biriga etishtilar bot,  
Kim ko'rdi visol bo'yla, hayhot?  
Chun bir-birispn tanishtilar jazm,  
Ruh etti badan harimig'a azm.  
YaKjni badan o'ldi zoru majruh,  
MaKjshuqi o'shul badan aro ruh.  
Ruhi qudsiy nuzul qildi,  
Xoki tan aro hulul qildi.  
Ikki guhar o'rni bo'ldi bir durj,  
Ikki quyosh avjn bo'ldi bir burj,  
Bir sog'ar aro tushub iki mul,  
Bir g'uncha aro butub iki gul.  
Bir jismda ikki ruh o'lub gum,  
Bir ko'z arosida ikki mardum.  
Vasl ayladi ikkilikni boqiy,  
Vahdat qadahini tutti soqiy.  
Bu boda birini mast qildi,  
Ul birini mayparast qildi.  
Yo'q, yo'qki, ikisi mast bo'ldi,  
Ham ikkisi mayparast bo'ldi.  
Bu turfaki gar iki edi ot,  
Topilmas edi bag'ayri bir zot.  
Ikki qadahi obi zindagoni  
Qo'shulsa, kim ayru anglar oni?  
Bu qand ediyu ul zulol monand,  
Jazb ayladi ul zulolni qand.  
Bu suv edi ul hubob hosil,

Bir oh ila o'ldi anga vosil.  
Bir lahza sipehr o'lub muloyim,  
Fitna ko'zin etti kecha noyim.  
Aflok vafog'a bo'ldi bois,  
Aflok uyidin chiqib havodis.  
Amn ila zamonai mushaKjbad,  
Atrofig'a dahrning chekib sad.  
Yor erdi sipehru, davr yovar,  
Aql aylamayin bu ishni bovar.  
Harneki hisobi ofarinish,  
Aylab ul ikovga vasl xohish(7).  
Urgamchi shaboqqa julni tirmab,  
Tumshug'ini rishta birla chirmab.  
Xuffoshki sayri davr topib,  
Olamg'a qanoti parda yopib.  
Yuziga tushub bo'ri qulog'i,  
Andin yopilib ko'zi charog'i.  
Nogah uku chekmagay debon un,  
Tumshug'i etib ko'zini chobun.  
Qo'ychi ktin uyqu devi bosib,  
Qo'ylar yupgi rishtasidin osib.  
Makr ila savodi anbarolud,  
Do'ltu to'shugiga solibon dud.  
Osuda charandavu paranda,  
Uyquda gazandavu daranda.  
Imdod ayon qilib taboyiKj,  
Bo'lmasqa bu navKj vasl zoyiKj.  
Ne gard qo'pub, ne el ravona,  
Suv sokinu chekmay o't zabona.  
Yoymoqqa havo mijozi moyil,  
O'tning kurasi yuziga hoyil.  
Ham parda tiroz o't hariri,  
Inmasga sipohi zamhariri.  
Ul dog'i falak yuzin tutub pok,  
Bir-bir yuzini to'qquz aflok.  
Nahsiyatidin kechib savobit,  
Sayyor saodat ichra sobit.  
Oy qursida yo'q ziyo nishoni,  
Yer anga quyosh qo'mondoni.  
Tong otqucha yummayin ko'zin tiyr  
Aylar edi "in yakodu" tahrir.  
Zuhra ne o'qub, ne cholibon chang,  
Parda aro kirmak aylab ohang.  
Ko'p shamKjiki er tubiga borib,  
Xilvat kecha shamKjni chiqorib.  
Bahrom chekib sinon, solib sho'r.  
Kim boqsa yomon ko'z aylagay ko'r.  
Birjis qo'l ochubon duog'a,  
Fursat tilab ikki dilrabog'a.  
Nahsiyyatidin Zuhal yumub chang,  
Tunga berur erdi yuzidin rang.  
Tun qirg'a bulg'abon qo'lini,  
Berk aylar edi sahar yo'lini.  
Sovuq nafasini urmayin subh.  
Tun kullarini sovurmayin subh.  
Sodiqqa nafas urar havas yo'q,  
Kozibga xud ul kecha nafas yo'q.  
Tun dudi tutub falak xamini,  
Tutmish edi subhlar damini.  
Yo'q elga yorug' charog'i binish,  
Uyqu aro qolib ofarnnish.  
Ul ikki nechukki baxti bedor,  
Bo'lub biri-birga masti diydor.  
Yillar bo'lg'an falak xilofi,  
Bir kechada topibon talofi.  
Chirmashtplar o'nlakim tanu jon,  
Ye sarvi snhiyu ishqpechon.  
Gohi bu o'pub aning ayoqin,

Goh ul islab munung saqoqin.  
Bu goh qilib qo'lini qullob.  
Ul tang'a sochi kibi urub tob.  
Ul goh tutub munuig qo'lnp tuz,  
Gah surtubop anga ko'z, gahi yuz.  
Bu goh ochar edi qulochin,  
Chirmar edi qo'lg'a yor sochin.  
YaKjni anga ganjkim havasdur,  
Chirmasha yilon ajab emasdur.  
Ul goh munga ayon qilib dard,  
Jo'lida sochidin oritib gard.  
YaKjni bu savodi g'am g'ubori,  
Behkim mapga nofan totori(8).  
Majnun sog'inib o'zini Layli,  
Aylar edi nozu ishza mayli.  
Layli o'zini sog'indi Majnun,  
Shukr ettiki, yori erdi maqrun.  
Ul bu bo'lidiyu lek bu ul,  
Topmadi aroda ikkilik yo'l.  
Har ishq'i o'tub haloklikdin,  
Ayrur emas erdi poklikdin.  
Ishq ahli bu nazKj o'lsalar pok,  
Gar sasl muabbad o'lsa nebok?  
Oshiqki murodi kom bo'lg'ay,  
Oshiqliq anga harom bo'lg'ay.  
Alqissa ul ikki yori dilband,  
Chun bo'ldilar o'yla vasl payvand  
Payvandi sipehrning uzuldi,  
Ohang'i jafu yana tuzuldi.  
Yolg'on kulariga bo'ldi rog'ib  
Kim, qildi tuluKj subhi kozib(3).  
Chun subh qarori tog'din oshti,  
Majnun yuragiga o't tutoshti.  
Laylidan o'lub tarab gurezon,  
Tong shamKjidek o'ldi ashk rezon.  
Bildilar ikovki charxi bemehr  
O'z mehriqga zohir etgusi chehr.  
Yuz uzr ila qo'ptk sarvi navhez,  
Nargislarin aylab arg'uvon rez.  
Sharh ettiki fitnai havodis,  
Oqshom ne ish etmish erdi hodis.  
YaKjni: "Turaring'a yuz jihatdur,  
Borsam dag'i ayni maslahatdur".  
Bag'ri yarasin bu dog'i so'kti,  
BaKjzi kecha o'tkan ishni to'kti.  
Bir-birlarining o'pub ayog'in,  
Toza qilibon firoq dog'in.  
Devopaga qoldi g'am tuni dard,  
Uz burjig'a chiqti mohu shabgard.  
Xush davlat erur visol shomi,  
Ochilmasa subhi hajr domi.  
Ul shom yuz ilcha gar havasdur,  
Chun subh dam urdi bir nafasdur.  
XXXII

Majnunning firoq toshi ko'ksiga urar uchun Najd tog'ini(2) oromgoh silg'oni va ul tog'da ko'zidin to'kkan bag'ar xunobasi bila lolazor ochilg'o'ii va g'azoli mushkbo'yi yodidin mushkin g'azoli bila takallum tuzgoni va nasimi mushkafshon bila navo ko'rguzgoni(1).

Afsonasaroyi dardparvad,  
Mundoq dedi bu fasonai dard  
Kim, ul kechakim iki dilorom  
Bir-birining vaslidin olib kom,  
Dasht uzra birisi qoldi yolg'uz,  
Qo'ydi birisi qabilag'a yuz.  
Xoli qolib erdi xirgahi moh,  
Soldi o'zin anda mohi xirgoh(3).  
El bo'lmadi holidin xabardor,



Kim vaslidin o'ldi bahrabardor.  
Ul zumrai nomurod g'ofil  
Kim, bo'ldi anga murod hosil.  
Chun subh kuyovdek aylab oro,  
Jilva bila bo'ldi oshkoro.  
Tangi nafas etti oni asfar,  
Ul rang ilakim guli muasfar(4).  
Sohib xafaqon kuyov ko'z ochti,  
Boshidag'i el sari so'z ochti.  
Dediki keturdilar amori,  
Azm ayladi o'z visoqi sori.  
Kim, zaKjfi qachonki bo'lsa zoyil,  
Bo'lg'ay yana aylar ishga moyil.  
Layliki uy ichra tutti taskin,  
Hajr anduhidin ko'p o'ldi g'amgin.  
Yor isi topib edi dimog'i,  
Onsiz bo'la olmadi farog'i.  
Ham dardida bor edi qatig'liq,  
Ham ayshida bor edi achig'liq.  
Majnung'aki stti davlati vasl,  
Fahm etmagan erdi lazzati vasl.  
Kuyub g'am o'tig'a o'ylakim xas,  
Vasl oti eshitur erdiyu bas.  
Chun vasl ila toza bo'ldi joni,  
No'sh etti yuz obi zindagoni.  
To'kti bu hayot no'shin ayyom,  
Tutti yana zahr to'la yuz jom.  
Hajriki anga murattab o'ldi,  
Avvalg'idin emdi asKjab o'ldi.  
Ko'ngli aro yuz baloyi hoyil,  
Bo'ldi, yana Najd sori moyil.  
Ul qullaki Najd derlar oii,  
Yer uza kelib sipehri soni.  
Avjiki etib falak simoin,  
Qoplondin olib qamar nizoin.  
Ham qoplonidin asadg'a emgak,  
Ham takkasi jady birla hamtak(13).  
Gulgunau vusmaddin yuzi fard,  
YaKjniki yo'q anda sabzau vard.  
Qolqonig'a onning urub tig',  
Bal mehr yuziga tegurub tig'.  
Tig'i uza pora-pora xora,  
Andoqki qilichda sangpora.  
Xoro edi jismi ko'h to ko'h,  
Oshiqqa nechukki ko'hi anduh.  
Oshiqqa jafu qilur uchun fosh,  
Qo'yniyu etaklari to'la tosh.  
Har xor anga hajr peshidek tez,  
Har xora firoqdek g'amangez.  
Majnung'a bu tog' avji maskan,  
Ul avjda xoraro'bu xaskan.  
YaKjni buki tutqoch anda manzil,  
Manzuri edi bori qaboil.  
Layli hashamni qilib pishoni,  
Ko'zidin nturmas erdi oni.  
Bu navKj qilib g'amig'a chora,  
Ul hayni qilur edi nazora.  
Chiqsa edi ul qabiladin dud,  
Aylar edi ko'znn surmaandud.  
Gard o'lsa falak sori alamkash,  
Bor erdi ko'ziga to'tiyovash.  
Urdu yana ul taraf qadamni.  
Tortib yana ohi dam-badamni.  
Ul tog' uza chiqti otashangez  
Apdoqki biyikka o't chiqar tez.  
Tikti yana ul qabilag'a ko'z,  
De boshladi o'z-o'zi bila so'z.  
Davrida vuhush bo'ldi paydo,

Hush ichra alar vale bu shaydo.  
Girdida tuyur bo'ldilar jamKj,  
Parvopa alar valek bu shamKj.  
Bu navKj bo'lub shiori oning,  
Ul xayl ila ro'zgori oning.  
Ul vahshki erdilar jalisi,  
Bir jayran edi aning anisi,  
Ham ko'ziyu bo'yni sho'xu nozuk,  
Ham paykaru shaxsi chustu chobuk.  
Surat anga lutf xomasidin,  
Nofa anga jon shamomasidin(6).  
Devonag'a yoru oshno ul,  
Takya qilur o'lsa muttako ul.  
Bo'ynin quchar erdi ko'rguzub mehr,  
Surtar edi chehriga aning chehr.  
Ashkin aritib qulog'i birla,  
Jismini qashib tuvog'i birla  
Vasfi ora soz etib tarona,  
Der erdi qulog'iga fasona:  
"Key dilshudalarga oshno xo'y,  
Boshdin-oyog'ingg'a oshno ro'y.  
Molida taning ipak kiyib jum,  
Ostingda ipak eriga qoqum.  
Ham toza kiful bila sarining  
Ham turfa uzor ila jabining(7).  
Og'zing aro loladin navola,  
Tildin qolib anda bargi lola.  
Tishlar sanga lola uzra mo'ldur,  
Mo'ldur demayinki rishtai dur(8).  
Qilmoq bila lola bargidin qut  
Erning topibon dur uzra yoqut.  
Rang ichra iki ko'zung qarosi,  
Pozahri(9) ila qaro arosi.  
Yuz no'shdin elga etkurub bahr,  
Har ko'z yumub ochqucha bu pozahr  
Yo qatl qilurg'a keldi xashming,  
Pozahrdin o'ldi zahr chashming?  
Pozahr dema, qaro balo ul,  
Jon birla ko'ngul aro balo ul.  
Layli ko'zidek fusungaru shang,  
Besurma, valek surmai rang.  
Nozuk qalaming nazarda mutlaq,  
Yo'ng'on qalamidurur uchi shaq(1)v.  
Tuynoq emas anglasam kamohi,  
Yuqmish qalam uchig'a siyohi.  
RaKjno so'ngaging so'ngakka payvand,  
Andoqki qalamda ham bo'lur band,  
Bu turfaki yozg'ali raqamni,  
Yo'qmishsen bandlnq qalamni.  
Ushbu qalampng bila xirom et,  
Layli hashami sari maqom et.  
Chiqqanda bahor gashti sori,  
Gar tushsa ssning sori guzori.  
Davr ayla burun, yugur qiroqdin,  
Evrul boshig'a, vale yiroqdin.  
Chun davr ila aylasang taku po'y.  
Tuproqqa har o'n qadamda yuz qo'y,  
Tut sayrda yo'l valek mendin,  
Xoki rahi bo'l valek mendin,  
Ham yuzni sening yuzungga surtay,  
Ham ko'zni sening ko'zungga surtay.  
Ul yonki xirom etar ravon bo'l,  
Lola bila gul aro nihon bo'l.  
Yetgach oyog'ig'a surt yuzni,  
Xoki qadamig'a ikki ko'zni.  
Bo'zlab g'amim ayla oshkoro,  
Mungrab mungum ayt bemadoro".  
Bu navKj kiyik bila niyozi,

Qushlar bila o'zga navKj rozi.  
Har birga deb o'yla qissai g'am  
Kim, qush tili yolborib damodam.  
Jon safhasi uzra noma yozib,  
Har lafz yozarda ko'ngli ozib.  
Jon rishtasi birla nomani chust,  
Bog'labon alar qanotig'a rust.  
Gah tayri havodin aylab eKjlmom,  
Gah bodi sabodin aylab eKjlmom.  
Ko'ngli havasi visoli birla,  
Lekin bu havas xayoli birla.  
Ul vaslki toimish aylabon yod,  
Oning bila ko'nglin aylabon shod.  
Yuz yil kishi hajr aro chekib dard,  
Bo'lsa nafase visol parvard.  
G'am yo'q yana bo'lsa hajr payvast,  
Ul ham manga(11) vahki, bermadi dast!

## XXXIII

Majnunning ato-anosi aning muhlik firoqidin halok o'lub, ul alarning bu navKj voqialarini voqiada ko'rub tufrog'larig'a eldek etib, ato go'ri boshida yatimlik dardi bila va ano qabri toshida asirlik mungi bila navha qilg'oni\*.

Bu bazmi g'am ichra dardparvard,  
Bu navKj chekar surudi purdard  
Kim, Navfal uyidin ul jigaxrun  
YaKjniki g'arib xasta Majnun,  
Chun bodiya sori azm qildi,  
Tonglaki ato-anosi bildi.  
Baskim kelibon ulus uyoti,  
QatKj o'ldi ikisining hayoti.  
Ozim bo'lub uyga zorlig'din,  
El olida sharmisorlig'din.  
Yuzlandi atosig'a isitmoq,  
Ter suyini jismidin ilitmoq.  
Bistar uza yotti dard birla  
Issig' teru ohi sard birla.  
Ko'proq necha qildilar iloji,  
Sihatqa yuz urmadi mizoji.  
Hikmat eli ko'rguzub mahorat,  
Kam bo'lmadi tabKjiddin harorat.  
Sharbat kibi ichsa erdi kofur,  
TabKji o'ti aylar erdi mahrur(2).  
Chun naxli hayot bo'ldi bebarg,  
Sharbat bo'lur elga sharbati marg.  
Gar bersa tabib tuxmiyona,  
Bil zahri giyah butarga dona(3).  
Ich qabz topar taranjabindin,  
Safro ortar sikanjabindin(4).  
Bo'lur taKjviz birla afsun  
Bois bori ranj o'lurg'a afzun.  
Bas muhlik edi mariz ranji,  
Bo'lmadi iloj chora sanji.  
Chun etti surushi osmoni,  
Topshurdi vadiati nihoni(5).  
Azm ayladi tayri sidra maskan,  
Uz maskanin etgali nishiman  
Yuzlandi qabilag'a azoyi,  
So'g ahlig'a tushti hoy-hoyi.  
Bu voqia ichra notavon zol(6),  
Andinki degaylar o'ldi badhol.  
Bir yondii o'g'ul g'amu shikanji,  
Bir yondin abushqa(7) dardu ranji  
Baskim o'zin etti pora-pora,  
Yo'q erdi hayotidin shumora.  
Oq sochin uzubki elga berdi  
Bir tor zaif jismi erdi.

Oni dog'i gunbazi jafoko'sh,  
Uz juftig'a ayladi hamog'o'sh.  
Gar o'g'li firoqi birla ketti,  
Ne bo'lsa abushqasiga etti.  
Tuttilar aning dag'i azosin,  
Kiydilar aning dag'i qarosin.  
Go'ristoniyi muayyan erdi  
Kim, ul hay eliga madfai erdi,  
Chun etti ko'z ochmas uyqu chog'i.  
Yondoshti ikovla anda dog'i.  
Mundinki ne feKjl qildi gardun,  
Najd uzra xabarsiz erdi Majnun.  
Bir kun oshibon ichiga qayg'u,  
Keldi nafase ko'ziga uyqu.  
Chun ko'zlari bo'ldi rohatomez,  
Ko'rguzdi xayoli suratangez  
Kim, ikki kabutari yagona,  
Bir uyda chiqordilar javona(8).  
Chun chiqti javonag'a paru bol.  
Charx ayladi oni muztarib hol.  
Oshufta bo'lub dimog'u royi,  
Bo'lmish edi muddate havoy.  
Ato-anodin tamom uzuldi,  
Sahroyi xiyal aro qo'shuldi.  
Ul ikkisi keltururga oni,  
Parvoz ila tuttilar havoni.  
Toptilaru rom bo'lmadi hech,  
Jo'yoyi maqom(9) bo'lmadi hech.  
Yondilar alar ikovla novmid  
Kim, bo'ldi ayop baloyi jovid:  
Yuqoridin indi ikki burgut,  
Qildilar iki hamomani qut(10).  
Chun voqia ko'rguchi ko'z ochti,  
Ko'zdin qonlig' sirishk sochti.  
Chun istadi ul tushiga taKjbir,  
O'z holig'a dol topti bir-bir.  
Bildiki ato-anosi o'lmish,  
Xurshedi hayoti tiyra bo'lmish.  
Tog'din qo'pub ayladi quyi mayl,  
Har qo'lg'a to'kub sirishkidin sayl  
Ul ergacha aylab ohu zori,  
Gom urdki xaylining mazori.  
Qildi chu quburni(11) nazora,  
Bo'ldi iki qabr oshkora.  
Tufrog'lar aro yangi yasalg'on,  
G'am balchig'idin yuzi suvalg'on.  
Ustiga yog'ib g'ubori mehnat,  
Butgon ayog'ida xori mehnat.  
Mehnat tikanidin ochilib vard,  
Rayhoni mashaqqatu guli dard.  
Lolasidakim, ko'runub anbu,  
Xunobi firoqu dog'i anduh.  
Toshi ushotib nishot ayog'in,  
Gardi yoshurub tarab charog'in  
VaKjzi iki shamKj kim yiqilg'on,  
Anduh shamoli tiyra qilg'on.  
Madfunlari ikki g'am sirishta,  
Ul navKjki shamKj ichinda rishta.  
Dema iki shamKji munxasifdek(12),  
Oshiq tanida iki alifdek.  
Qilg'on ani jismi xoksori,  
Joni bila ko'nglining mazori.  
Chun ko'rди ato-ano mazorin,  
Go'yo choqin urdi jismi zorin,  
Boshig'a sovurdi oncha tufroq,  
Go'yoki yiqildi bu kuhan toq.  
Tosh urmoq ila tani najandin,  
Go'yoki oyirdi band-bandin.

Chekmak bila oh o'ti duxonin,  
Tor ayladi dahr xonumonin.  
Urdu atosi mazorig'a bosh  
Kim, kul-ko'mak etti boshin ul tosh.  
Chun chekti fig'oni jon gudozin  
Mundoq to'kti nuhufta rozin:  
"Key bodiya ahli arj(umandi!  
Ko'k toqig'a himmating kamandi.  
Ne bodiya, balki Makka to Shom,  
Dasht ahlig'a xoni rahmating om.  
AKjrobi kiromi zerdasting,  
Mendin etibon bori shikasting.  
Ham ko'nglung o'lub g'amimda noshod,  
Ham umrung o'lub ishimda barbod.  
Istab menn bo'lg'ali farog'ing,  
Mendin o'chubon yoruq charog'ing.  
Topmoqda meni sochib diramlar,  
Topmay mendin, bajuz alamlar.  
Gavhar bila zsbilig' tilab bosh,  
Boshig'a hamul guhar bo'lub tosh.  
Zaxmingg'aki istabon fatila,  
Dog' o'rtagali bo'lub vasila.  
Tig'iki tilab nechukki poki,  
Ham andin o'lub taningda choki.  
ShamKj istabon uy qilurg'a ravshan,  
Andin kuyub, uy demayki, xirman.  
YaKjni meni muhtaloni istab,  
Ikki yuzi chum qaroni istab.  
Olib bu qaro esing qaroring,  
Aylab qaroro'z - ro'zgoring.  
Bu g'amda netib tirik bo'lay, voy?  
Uzrunni ne til bila qo'lay, voy?  
Amring bila chunki tutmadim yo'l,  
Ruhungg'a nechuk deyin bihil bo'l?  
Nogoh ar mendnp o'yla to'ydung  
Kim, g'am tog'in orqam uza qo'ydung.  
Bir-bir so'ngagim ushotting oxir,  
Tufroqg'a tanimni qotting oxir.  
Har nechaki bor esam bad axtar,  
Qilg'on esa toliim rad axtar.  
Afv ayla karam bila gunohim,  
Ruhungni-o'q ayla uzrxohim".  
Tosh uzra qilib tanini sarko'b,  
Mijgonini aylabon zaminro'b.  
Chun bo'ldi vatan anosi go'ri,  
Tushti yapa olam ichra sho'ri.  
Ko'ksin yoqa o'rnig'a qilib chok.  
Urdu yuragiga tig'i bebok.  
Yerni tengiz etti ashkidin sayl,  
Bolig'din o'lub quburi bir xayl.  
Qum ustida lek tobi ohi,  
O'z jismini etti toba mohi(13).  
Toba uza jismi so'znoki,  
Bug'doy kibi ko'ksi uzra choki.  
Andoq tani dardnok birla,  
Yo'q, yo'qki, bu jismi chok birla  
Ko'p abri bahordek o'kurdi,  
Kaf sayl kibi yuziga urdp.  
Qildi anosig'a mo'ya og'oz,  
Yuz dard ila bo'ldi navha pardoz:  
"Ksy jonima qibla, qnblama nur,  
Mushkung bo'lub emgakimda kofur.  
Jonim tarabi ko'zum charog'i,  
Ko'nglum xushi xotirim farog'i.  
Sen KaKjba mangavu men tilab dayr,  
Tavfing sori hech qilmayin sayr.  
Solib sanga iztirob har dam,  
KaKjbamni qilib xarob hardam.

KaKjBam bo'lmish mening xarobim,  
Tengriga ne bo'lg'usi javobim?  
Jisming sadafida charxi avbosh,  
Solg'on emish inju sog'inib tosh.  
Tuqqonda ne bo'lg'ay o'lsam erdi,  
Tug'mogon ila teng o'lsam erdi,  
Ulmay meni mudbiri siyahro'z,  
Bo'ldum sanga chun baloyi jonso'z.  
Mehring'a ko'ngulni moyil etting,  
Qo'l mahdim uza hamoyil etting,  
Har kun ichinga ishimda qayg'u,  
Har tun ko'zunga harom uyqu.  
Uyqungni harom etib fig'onim,  
Tinmay kecha zor yig'lag'onim.  
Kunduz-kecha mehnatimda tinmay,  
Ichmakni, emakni ham sog'inmay.  
Gar luqmai nonki aylabon qut,  
Andin g'arazing bo'lub manga sut.  
Bu navKj umed ilaki nogoh,  
Bo'lsa sanga zoli charx kinxoh.  
Mehnat yukidin qading xam etsa,  
Chin birla yuzungni darham etsa.  
Jismingga zarurat o'lsa bistar,  
Boshing dog'i bo'lsa takya istar  
Men xam qad ila turub qoshing'g'a,  
Gardun kibi evrul^ub boshing'g'a.  
Qul yanglig' o'g'ullug'ungni qilsam,  
Ug'ul kibi qullung'ungni qilsam.  
HarnavKj etishsa charxdin band,  
Mening bila ko'nglung o'lsa xursand.  
Chun bo'ldi bu ish ayon hamono,  
Sen zoru zaifu men tavono.  
Ham shaybg'a qoldi xasga joning,  
Ham jilvagar o'ldi navjuvoning.  
Mundoqda meni laimi mudbir,  
Bo'lmay nafase boshingda hozir.  
Shafqat bila tutmayin qo'lungni,  
Ko'z birla supurmayin yo'lungni.  
Ranjing tani notavong'a qo'ymay,  
Ushbu minnatni jong'a qo'ymay.  
Yo'q kam xizmatlig' ayladim ko'p,  
Kofiri neKjmatlig' ayladim ko'p.  
Sendin tunu-kun judolig' ettim,  
Bilmasligu bevafofig' ettim.  
Solg'ondek o'zumni telbalikka,  
Ko'nglung ola olmadim ilikka.  
Darding'g'a xud etmadim davoyi,  
Bu turfaki har nafas baloyi.  
Mendin seni notavong'a etti,  
Ko'nglung alamimda jogg'a etti.  
Go'yoki bu ranji begarondin,  
Chiqting g'amu dard ila jahondin.  
Men harzyasaroyi dashtpaymoy,  
Yo'qkim Majiuni besaru poy.  
Ruhungniki ravzadur panohi,  
Jannoti naim jilvagohi.  
Mendin bilsamki shod emasdur,  
O'zdin o'zuma bu zulm basdur.  
Bechoramen o'zga naylagaymen,  
Dardim'g'a ne chora aylagaymen?".  
Deb bo'yla surudi benavoliq,  
Yo navhaki aylagay azoliq.  
MashKjuf bu navKj so'zpi derga,  
Ko'p urdi sinuq boshini erga.  
To zaKjf qilib yana dimog'i,  
Past o'ldi er uzra jismi dog'i  
Uzdin yana ul masoba ketti  
Kim, ko'ni ato-anog'a etti(14).

Ey do'st, boshimg'a bir nafas et,  
Motamzadaliqqa boqu rahm et  
Kim, bo'ldi bu bekasu faqiring,  
Hajr ichra yatimingu asiring.

XXXIV

Majnunning yor hajri o'tidin kuygan tanig'a ato-ano so'gi yana ikki muhlik dog' qo'yg'on  
jihatdin mehnati qattig' bo'lg'onin Layli eshitib ul so'xtani kuydurgon  
o'tlar tobidin isitib dudidin ro'zgori hayoti qaro bo'lg'oni.

Bu safhani aylagan zarafshon,  
So'z bu sifat etti gavharafshon  
Kim, telbaki bor edi navosiz,  
Chun bo'ldi atosizu anosiz.  
O'rtab edi oni yor dog'i,  
Zam bo'ldi bu ikki zor dog'i.  
Hijron berib erdi zahri qotil,  
O'lguncha bu so'gi qildi bismil.  
Furqat ushoturg'a toshin otti,  
Sing'onni bu so'g ham ushotti.  
Dard ustiga dardi chun uzoldi,  
Ul go'riston ichida qoldi.  
Bor erdi maqomi ul hazira,  
Olam anga misli go'r tiyra.  
Har kun ishi shaynu nola qilmoq,  
Yuz g'amg'a o'zin havola qilmoq.  
Uz jonig'a aylamoq jafolar,  
Tutmoq o'zi-o'ziga azolar.  
Ato-ano furqati iki dog'  
Hijron quyub ikki o't uza yog'.  
Garchi iki dog' edi nihonso'z,  
Hijron o'ti erdi barqi jonso'z.  
Chun muncha g'amu balo yig'ildi,  
Ul g'amkashu muhtalo piqildi.  
ZaKjif o'ldi tanig'a o'yla g'olib  
Kim, yotti hamul damanda qolib.  
Boshi uza domu dad solib sho'r,  
Kiyiklar ediyu ul qolip go'r.  
Bo'ldi anga ish chu bo'yla mushkil,  
Bu navKj rivoyat etti noqil  
Kim, andaki gulruxi parizod,  
Bo'ldi Majnuni vaslidin shod.  
Ul vaslni charxi bemuhassal,  
Qildi yana hajr ila mubaddal.  
Marham yarasig'a yoqqach-o'q bot,  
O't yoqti talashib oni, hayhot.  
O'rtar edi bu o't ul sanamni,  
Do'zaxqa solib guli Iramni(2).  
Mahzun edi joni zori asru,  
Betob tani nizori asru.  
Chun yorig'a etti bo'yla motam  
Kim, o'ldi anga ato-apo ham.  
Bu dard g'amin fuzunroq etti,  
Anduhi yo'lin uzunroq etti.  
Ul voqealarki dast berdi,  
Bilmish edikim sabab ul erdi.  
Majnun aning erdi dardnoki,  
Majnunning ato-ano haloki.  
Bu ishgaki charx qildi hodis,  
Bir vosita birla erdi bois.  
Bu mehnat ani najand qildi,  
Anduh o'tig'a sipand qildi.  
Yig'lar edi bu fasonani deb,  
Navxa bila bu taronani deb  
Kim, "ey kajrav sipehri xudroy,  
Zulmungdin voyu yuz tuman voy!..  
Jonimg'a necha sitam qilursen?"

Ko'nglumga nasib alam qilursen?  
Bir gulga necha taponcha urmoq,  
Yaprog'larinn uzub sovurmoq?  
Har bargki bo'yla bo'ldi holi,  
Qilmoq bor xalq poymoli.  
Ul barg g'am elga bermas erdi,  
Bir kavkabi nahsing ermas erdi.  
Bir sarvg'a zarbi dast bermak,  
Har shoxig'a yuz shikast bermak.  
Urta b o'tunini betaammul,  
Shoxin o'tu, o'tin aylamak kul.  
Ul sarv emas erdi zuzanobing,  
Nahsiyatidin jahon xarobing?(3)  
Bir laKjlg'a pecha xora otmoq,  
Ikki tosh arosida ushotmoq?  
Ham bo'lmayin iktifo bu poya,  
Toshlar aro aylamak saloya.  
Bahrominga(4) ermas erdi hamsang,  
Qoni bila tutmamish edi rang.  
Chun ko'rmak bir g'azoli mushkin,  
Chekmak qatlig'a xanjari kin.  
Bismildin ham kanora qilmoq,  
Har uzvini boshqa pora qilmoq.  
Bu bor edi bir g'azoli xushbo',  
Xud shum asading emas edi bu.  
Bir turfa tazarv uchun qo'yub dom  
Tutqoch qatlida tutmay orom.  
Yulmoqqa parin shitob qilmoq,  
Ut uzra ani kabob qilmoq.  
Ne bo'lsa bu erdi bir tazarv-o'q  
Sayd etguchi nasri toyiring yo'q.  
Layliyi zaifu bepavoni,  
Yuz dardu baloga mubtaloni  
O'lturmak ila ham etmayin bas,  
Hajr o'tig'a solmoq o'ylakim xas.  
Bu Layli edi nedur xayoling.  
Ermas edi hiyla pesha zoling?!  
Sovrulg'asiz, ey ravanda aflok!  
Qo'zg'olg'asiz, ey nujumi bebok!  
Jismimni qatil qildingizlo!  
Jonimni zalil qildingizlo!  
Bug'doy kibi necha qovruloyin,  
Somon kibi necha sovruoyin?  
Ham hujrai xilqatim buzo'ldi,  
Ham rishtai toqatim uzuldi.  
Jismim gardin uchurdi ohim,  
Ey charx, arimadimu gunohim?!  
Buzdi ko'nglim uyin shikanjing,  
Ey dahr, tuganmadimu ranjing?  
Bu dardu shikanj ham mangadur,  
Yerimdag'i ranj ham mangadur.  
Oningki ato-anosi o'lmish,  
Go'yoki manga bu so'g bo'lmish.  
Ul gar bo'lub ersa dardparvard.  
Lekin manga ikki onchadur dard,  
Anga ato-anoning g'amidur,  
Ham bu manga, ham aning g'amidur.  
Layliki baloyifurqati bor,  
Iki Majnuncha mehnati bor.  
Umr anga g'alat havasdur oxir,  
Jon tarki ajab emasdur oxir!"  
Chun navhasi o'ti haddin oshti,  
Jismig'a harorati tutoshti.  
Ul o'tdin isitti mehri gulchehr,  
Andoqki zavol chog'ida mehr.  
Gul bargiki terdin o'ldi serob,  
Ham topti isitma o'tidin tob.  
Ter suyi bila araq nishin gulb'hh



Hummo o'ti birla otashin gul(5).  
Bor erdi ano ishidin ogah,  
Chun qizni bu navKj ko'rdi nogah  
Ko'ngli ishi iztirob bo'ldi,  
Go'yo jigari kabob bo'ldi.  
Bagri kuyaridin ul jigarxor,  
Qildi atosin dag'i xabardor.  
Yuzlandi anga dag'i malolat  
Kim, ko'rdi qizida saKjb holat.  
Yig'lab ato-ano, bal ahibbo,  
Boshig'a keturdilar atibbo.  
Ko'p bo'ldi quyoshning iztirobi,  
Yuzda sorig'i tanida tobi.  
Sihhatqa tabib xasta tolib,  
Xasta badanida zaKjf g'olib.  
SaKjy etti hakimi Isaviy dam,  
Bo'lmodi qo'yosh harorati kam.  
yo'q erdi muolajatda behbud,  
Chun etti ajal iloj nesud?  
Har kun tani zaKjfi ortar erdi,  
Anduhi uzoqqa tortar erdi.  
Afzun edi dam-badam sudoi  
Kim, tushti bu so'z ham istimoi  
Kim, "Darddin ul asiri motam,  
O'lgudek o'lubturur damodam.  
Go'riston ichra zoru mahjur,  
O'lgon knshidek hayotdin dur.  
Goh o'zida, goh yo'q o'zida,  
Mayyit(6) kibi nur yo'q ko'zida.  
O'z motamn birla jismi ranjon  
Darding xud olur bu jismidin jon.  
Bo'lmish anga yuz gam uzra motam,  
Sensiz ishi motam uzra motam.  
Joni g'amu dard poymoli,  
Haddin tosh erur xarob holi".  
Mahvash chu zshitti bu fasona,  
O'ti bir edi ming o'ldi yona.  
Umri kemasi vahalg'a botdi,  
Ko'nglipi o'lumga qo'ydi, yotti.  
Qilmon yana, ey tabib, parhez,  
Dardim o'ti dam-badam bo'lur tez.  
Sharbatdin erur ichimda tobi,  
Bergil iligimga sharbat obi!

XXXV

Xazon eli bog' zebolari hayoti shamKjin o'churganda Layli hayoti bahorining gullarini ajal xazoni tundbodi ko'kka sovurub, Majnunning dog'i bulbuli ruhi badan kafasin gulbun uzra tashlab, ul havolang'on gul bargi so'ngincha havo tutkoni(1).

Chun etti xazon elining ohi,  
Bo'ston chiroyini qildi ko'hi.  
Yaproq yuzi bo'ldi barcha sorig',  
Oyin magar o'ldi sorig' og'rig'.  
Har bargki xastavor yotti,  
Yer bistarida oyog' uzotti.  
Go'yo tubida uzun sabog'i,  
Bo'ldi uzun aylagan oyog'i.  
Yel o'yla etishti mahrajondin  
Kim, barg ko'tardi mehr jondin(2).  
Titratmaga qo'ydi yuz shajar ham,  
Uy kunjiga chekti yuk samar ham.  
Sarsar solibon chamang'a toroj,  
Bo'ston elin ayladi yalang'och.  
Ul o'tki chinor ichiga tushti,  
Gardung'a sharorasi yovushti.  
Bo'ston tifli topib bu hiyla,  
Ul o't bila kuydurub fatila.  
Yel bargin uchursa bog' sori,

Gulrez to'kub bori chinori.  
Gard ayladi bog'ni shabiston,  
Yafrog' ani qildi kavkabiston.  
Bu tturfaki yuz tuman kavokib,  
Tufroq sori bo'ldi barcha g'orib.  
Bir ko'zgu har axtari xujasta,  
Zohir qilibon sabog'i dasta.  
Yuz ko'rguzmay ne kelsa o'tru,  
Ul navKjki oltun o'lsa ko'zgu.  
Sorig' varaq ol obkashdin,  
Oshiq yuzi ashki laKjlvashdin.  
Ul ashk chekib bu yuzda xatlar,  
Qatra kibi har sori nuqatlar.  
Har bargi shajarg'a nomai marg  
Nuqtalari yanglig' ayrilib barg.  
Yel suv uza bargi asfarafshon,  
Movi varaqi yasab zarafshon(3).  
Yo'q, yo'qki, oqar suv tig'i sofi,  
Oltundin o'lub oning g'ilofi.  
Alvon bila tok bargi raKjno,  
RaKjno kaf aro nigoru hinno.  
Ul fasl ketibki gulda sunbul,  
Ochqay gulgun yuz uzra kokul.  
Lola kafiga xizob bergay,  
Zulfig'a binafsha tob bergay.  
Bir vaqt etibki tund sarsar  
Vpqay suv hariri uzra marmar.  
Gul so'gini bog' toza etgay,  
Gardun uza el xurushi etgay.  
Bulbul toimay o'zin azosiz,  
Bo'lg'ay pari bo'ynig'a qaro kiyz  
Chun ettn bu navKj ro'zgori,  
Uchradi xazong'a navbahori.  
Gulshang'a xazon bo'lub sitezon,  
Ashjorig'a soldi barg rezon.  
Gulbargini qildi er uza past,  
Naxlin qora erga qildi hamdast.  
Ham lolasin etti zaKjfaroni,  
Ham qildi bahorini xazoni,  
Chun soldi xazon sovurdi haryon,  
Gul barglarin uchurdi haryon.  
Laylig'akim erdi husn bog'i,  
Jannat guli boshidin ayog'i.  
Ul zaKjf nasimi tez bo'ldi,  
Bo'stonig'a bargrez bo'ldi.  
Ochildi kamand zulfidin tob,  
Jonlar bo'yinidin oldi qullob.  
Husni shahin etti zaKjf noshod,  
Tutqunlarin ochib etti ozod.  
Ozodlar o'ldi tez raftor,  
Tek qoldi hamonda bir giriftor.  
Qoshlari ikki qulochin ochib,  
Zo'ldi ko'zi uylariga hojib.  
YaKjniki ham anda kirmasun noz,  
Ham bo'lmasun ul ulusqa tannoq,  
Qon yosh etti gulini toza,  
Mashshotai marg urdi g'oza.  
YaKjni "chu ishq ayirsa jondin;  
Chiqqungdur surxro' jahondin".  
Xay saylidanul ruxi araqnok,  
Yub g'ozau nilu vusmadin pok.  
YaKjni iturub xazonda bog'i,  
Gul birla binafsha, sabza dog'i.  
Shahdi labi tobodin qurushti,  
Yo'q, yo'q biri-biriga yopushti.  
YaKjni labin etti nuktadin band,  
Bo'ldi uchug' anda muhr monand.  
Chohi zaqan og'zin ochti dilxoh,

Nilin xoli kabutari choh(4).  
YaKjni bu kabutar o'lgusidur,  
Tufrog' ila chu ko'mulgusidur.  
Yopti chu etishti bo'yla bandi,  
Gul uzra binafshagun parandi.  
YaKjni uyoqurda mehri dilkash,  
Yuzida binafsh abr erur xush.  
Bu holda nozanin musofir,  
Qildi sakaroti mavt(5) zohir.  
Jazm ettiki ketmagi kerakdur.  
Jon tarkini etmagi kerakdur.  
Xilvat talab aylabon zamone,  
El kasratidin topib amone.  
O'z olig'a istabon anosin,  
Arz etti nuhufta mojarosin:  
"Key joning o'lub mening makonim  
Kim, joninga sadqa xasta jonim.  
Ranjimni o'zungga olding asru,  
Dardu alamimg'a qolding asru.  
Ming yil ham agar tirik bo'loyin,  
Uzrungni ne til bila qo'loyip?  
Xossaki gulum xazong'a tushti,  
Day eli bu gulistong'a tushti,  
Bedod sipehr qildi noyob.  
Bog'imda gulu gulum aro ob.  
Sarving'a ajib surat o'ldi  
Kim, tarki chaman zarurat o'ldi.  
Har hol ila ketmagim etibdur,  
Bu bog'da bo'lmog'im ketibdur.  
Bu damki erur mahalli padrud,  
Qissamni yashurmog'imda yo'q sud.  
Sen bildingu aylading madoro,  
Men emdi qilurmen oshkoro:  
Bu lahzki topshurub vadiat,  
Tufrog' sori aylagum azimat.  
Desamki azog'a qilma ko'p mayl,  
Har sori oqizma ashkdin sayl.  
Yuz qilma taponcha birla majruh,  
Bedod ila ranja aylama ruh.  
Yer tutmag'usi bu so'z bilurmen,  
Bir o'zga vasiyating qilurmen  
Kim, tutma bu so'g aro azo ko'p,  
Kiydurma uzoringa qaro ko'p.  
To mumkin o'zungga sabr yor et,  
Taskinu shikeb ixtiyor et.  
Tengri sanga sabr yor qilsun,  
Xayling uza poydor qilsun.  
Gul borsa chamang'a bo'lmasun dard,  
Kun botsa falakka etmasun gard"(6).  
Ko'p bo'yla duolar aylab oni,  
Fosh ayladi nukta nihoni  
Qim, "Bo'lsa, bu motam oshkoro,  
Fahm etgusi ahli ko'hu sahro.  
Shak yo'qki mening g'aribi zorim,  
G'am shomida tiyra ro'zgorim,  
Jismida hayot yodim o'lg'on,  
Ulmakligi xayrbodim o'lg'on,  
Gar dasht uza sayr etar sabodek,  
Gar tog' aro chirmanur sadodek;  
Bu so'z qulog'ig'a etgusidur,  
Bu hodisani eshitgusidir.  
Yumkinki qachon bu zor eshitgach,  
Bu qissai jongudoz eshitgach,  
Ruhum sori ruhi istabon yo'l  
O'z qolibin aylagay tihi ul(7).  
Yo ulki buyon azimat etgay,  
Umrum kunidek boshimg'a etgay.  
O'zdin ketorib firoq javrin,

Ko'rguzgay ulusg'a ishq tavrini.  
Tufrog'ima tufrog'ini qotg'ay,  
Ruhini mening sori uzotg'ay.  
Jonsiz bo'lubon tani nizori,  
Tufrog' uza yotsa jismi zori.  
Zinhorki aylab ehtiromin,  
Yonimda yasog'asen maqomin.  
Ul jismi sharif xud erur pok,  
Yoshing bila ham yusang emas bok,  
Qo'y kinau lutfu mehr fan qil,  
Jon pardasidin anga kafan qil.  
Chirma meni dog'i ul kafang'a,  
Bir jins kafan iki badang'a.  
Farzanddek aylab anga asbob,  
Farzanding ila qil oni hamxob.  
Chun ruh ila ruh topti payvand.  
Bir mahd aro yotqur ikki farzand".  
Yumdi tugatib anosig'a so'z,  
Ham so'zdinu ham anosidin ko'z.  
Jonin Majiun so'zida berdi  
Hargiz Layli degil yo'q erdi.  
Chun ko'rdi anosi bu qaro kun,  
Chekti bu qaro gaun ichra bir un  
Kim, bag'ri sipehrning teshildi,  
Ul nola o'qi guzora qildi.  
Evruldi boshig'a dilraboning,  
Andoqki ajal boshig'a oning.  
Qo'z qo'ydi toboni uzra yig'lab,  
Uyg'otg'ali kirpiki qichig'lab.  
YaKjini: "Emas uyqu vaqti ko'z och,  
Xandon chskibon ayog'ni so'z och".  
Gah qo'ynig'a tortibop qo'lin chust,  
Titrab yig'lab quchar edi rust.  
YaKjini anga uyqu haddin ortib,  
Uyg'otmoq uchun qo'lini tortib,  
Oshufta sochin gahi qilib jamKj,  
Ul tiyra tun ichra ko'rguzub shamKj.  
YaKjini: "Kecha qolmadi qarong'u,  
Ko'z ochki lsunosib ermas uyqu".  
Gah orazig'a yuzin tegurdi,  
Ruxsorig'a ashkdin su urdi.  
YaKjini su tegib yuziga nogoh,  
Seskangay o'z uyqusidin ul moh.  
Ko'p urdi bu navKj pech ila tob,  
Ko'z ochmadi mahvashi garonxob.  
Uyg'onmog'idin ch,u bo'ldi navmed,  
Tushti quyoshig'a shomi jovid.  
Oq sochini yoydi navha tuzdi,  
Har nschaki urdi borin uzdi.  
Ohidin etib jahoppi mahrur.  
Taskiniga separ erdi kofur.  
Ko'ksini yaqodek etti pora  
Kim, ko'nglidin urdi o't sharora.  
Andoqki yaqoni subh etib chok,  
Chekkay shararini mehri aflok.  
Tirnog'larin chu yuzga qo'ydi,  
Tirnog', tirnog'cha erlar o'ydi.  
Uyg'onlar ichindakim sizib qon,  
Ko'z chashmalaridek oqizib qon.  
Deb nahva bila bu tortibon voy  
Kim, "Ne og'ir uyqudur bo'tam hoy?  
Ko'z ochki erur havoyi ravshan,  
Qizlarga erur havoyi gulshan.  
Borig'a tavofi bog mayli,  
Mavqufki mayl etarmu Layli.  
Yuz zavaru dur toqibdururlar  
Yo'lungg'a sening boqibdururlar.  
Marg'ulai sunbulung ochoyin(8),

Olamg'a abiridin sochoyin.  
Zohir qilaini yug'onda oni,  
Zulmat aro obi zindagoni.  
Ochqonda ani tararda qo'llar,  
Zulmatda qilay padid yo'llar.  
Urmak ochilurning o'lsa dafKji,  
Ganjing uza tashlay ikki afKji(9).  
AfKji neki anbarin tanobi,  
Bog'larg'a ko'ngullar anda tobi,  
Vusmadin etay qoshingni ranggin,  
Ko'z tuki qilichig'a yashil qin.  
Ko'zungga savod surma tortay,  
El ko'ziga dahrni qarortay.  
Gulguna chekarga qilsam ohang,  
Zam aylay anga bu chehradin rang.  
Har sori uzoringa chekib nil,  
YoMON ko'z uchun ani qilay mil.  
Shahdi labing ostida qo'yay xol,  
Ul nuqta kibiki yozsalar "bol"  
Xoli qo'yayin yuzungga yona,  
Bo'ston afro'zi ichra dona(10).  
Soching qiday o'yla miKjjar oro,  
Ham anda nihon, ham oshkoro.  
Egningga solay libosi gulrang  
Kim, ranggi xiradni aylagay dang  
Yasab seni ofati zamona,  
Gulshan sori aylayin ravona.  
Qizlar bila ul taraf xirom et,  
Din ahlig'a zuhdni harom et.  
Majnun dag'i intizor tortar,  
Bog' ichra fig'oni zor tortar.  
Sen kech borib ul batang kelsa,  
Istab seni bedarang kelsa.  
So'z aytsa ne qilay xitobin?  
So'rsa seni ne beray javobin?  
Ham meii, ham oni zor qilma,  
Andin meni sharmsor qilma".  
Ul bo'yla qilib jahonni tiyra,  
Ohi bila osmonni tiyra.  
Tashqori ato yalang qilib bosh,  
Yirtib yaqo, ko'ksiga urub tosh.  
Yalg'uz ato yo'qki qavmu xayli,  
Tortib bu azoda voyi-vayli.  
Laylig'a solib bu hol taqdir,  
Majnun so'zin aylay emdi taqrir:  
Yetmish edi ul qubur ichinda,  
Uryon ahli nushur ichinda.  
Go'riston ichra jopi poki,  
Go'r axli kibi vujudi xoki.  
Laylig'a chu bo'ldi notavonlig',  
Yiqti ani dog'i xasta jonlig'.  
MaKjshuq chu dardnok bo'ldi,  
Oshiqni ne de halok bo'ldi.  
Oning bila barcha hol birla,  
Gah tush bila, gah xayol birla.  
Gah pok zamiru, goh hotif,  
Dildoridin aylab oni voqif.  
Ul kunga deginchakim parivash  
Bo'ldi ajal ilgidin qadahkash.  
Devonada erdi pech ila tob.  
Titrab ko'ngli nechukki siymob  
Kim, etti qulog'ig'a xurushe,  
Aytur edi bu xabar surushs:  
"Key dardu balo sipohiga shoh!  
Ishq ahli qoshingda xoki dargoh!  
Ham kishvari dard qahramoni,  
Ham zumrai ishq hukmroni.  
Ishq ahlig'a qullug'ung havasdur,

Qo'pqilki yoturg'a vaqt emasdur  
Kim, tushti xazong'a toza bog'ing,  
Tong eliga uchradi charog'ing.  
Bulbullug'ung o'lsa ayla parvoz,  
Parvonaliq'ingni qilg'il og'oz(1)  
Yor o'ldi safar ishiga mashKjuf,  
Hamrahg'adurur valek mavquf  
Hamrahlig'ing aylagungmu zohir,  
Yo bo'lsunmu ul oy musofir?"  
Devona chu bildikim nedur hol,  
Garchi tani erdi zaKjfdin nol.  
Qoplon kibi sekridi yotog'din,  
Yo o'ylaki ko'k g'azoli tog'din.  
Yuz urdi qabila sori holi,  
Og'zida tarannumi visoli.  
Jon qo'lg'a tutub nisorliqqa,  
Sekrib o'zi jonsiporliqqa.  
Ham ashki nishot anga yog'indek,  
Ham po'yada sekridi choqindek.  
Mehri o'ti yoritub jahonni,  
Bal mehr kibi tutub jahonni.  
Ne ko'nglida qatldin harosi,  
Ne dushmanidin ichinda posi.  
El vahm qilib salobatidin,  
BaKjzi dadu dom ofatidin.  
Urdu Layli eshigiga gom,  
Dadlar tutubon yiroqroq orom.  
Xayl ichra shukuhidin tavahhum,  
Andoqki qilib ilik-ayog' gum.  
Chun etti ul ostong'a boshi,  
Kirdi uy ichiga betohoshi.  
Layli qilibon safarg'a niyat,  
Aylarda anosig'a vasiyat.  
Har nuktaki aylabon guzorish,  
Majnunni qil)ur edi siporish  
Kim, kirdi uy ichra yori joni,  
Yo'q, yo'qki rafiqi jovndoni,  
Bir-birga nazar kushod topti.  
Ham bu va ham ul murod topti.  
Jononig'a ul fido qilib jon,  
Bu jop beribon nechukki jonon.  
Ul azm ztti chu topti yo'ldosh,  
Bu olmadi yo'lidin aiing bosh.  
El kirdi uy ichra beshumora,  
Majnun sori qildilar nazora.  
Jismi yotib erdi erga maqrun,  
Layli bila bormish erdi Majnun  
Hayrat qilib ul qabilani lol  
Kim, topti vuquKj bo'lmog'on hol.  
Aylab bori elni ishq poki,  
Ishq ichra bu o'lmagi haloki.  
Chun taKjziyat o'tin ettilar past,  
Bu turfa hadis o'tti payvast  
Kim, dafn ishi bordurur zarurat,  
Ul tutqusidur ne navKj surat.  
Bori dedilar: "Bu ikki g'amnok,  
Har shoyibai fasoddin pok  
Kim, umrlarida ishq qotil,  
Qilmay nafase alarni xushdil.  
Hajr ichra to'yub ramida jondin,  
Armon bila bordilar jahondin  
Chun ruhlarig'adur nihoni,  
Jannatda visoli jovidoii.  
Netgay qo'shulub iki badan ham,  
Go'r o'lsa alarg'a bir kafan ham.  
Vasl o'ldi chu ruhlarg'a hosil,  
Tufroqqa tufroq o'lsa vosil".  
Ham sho'x vasiyatini qilib yod,

Barcha bu fasoradin bo'lub shod.  
Aylab ne keraklik o'lsa mavjud,  
Mayyitni yasab nechukki maKjhud(12).  
Bir naKjshqa soldilar ikovni,  
Jonsiz kelinu, o'luk kuyovni.  
Kirdi iki jism bir kafang'a,  
Yo'q, yo'q, iki ruh bir badang'a.  
Bir naKjsh ila ul iki dilorom,  
Andoq edikim du dona bodom.  
Yo'q, yo'q, dema oni ikki dona,  
Ul dona emas edi dugona.  
Dugoiag'akim iki badandur,  
Har birig'a boshqa bir kafandur.  
Bir dona edi vale iki juzv,  
Bir-biriga uyla muttasil uzv  
Kim, shiddati vahdati visoli,  
Bermay anga ikkilik majoli.  
Donadek o'lub iki badan bir,  
Dona qobug'i kibi kafan bir.  
Alqissa ul ikki yori joni,  
Topqoch bu visoli jovidoni.  
NaKjsh uzra yopib hariru debo,  
Rangi xushu, naqshi dog'i zebo.  
Bosh ustiga eltmak qilib fan,  
Ul ergachakim bor erdi madfan.  
Tobut ila ikki dilraboni,  
Madfan ichiga kirib nihoni.  
Yetkurdilar o'z nishonasig'a,  
Tufroq g'aribxonasiq'a.  
Tufroqqa qo'yub alarni hayhot,  
Chun tiyra uy erdi chiqtilar bot.  
Yoshurdi chu oyu kun yuzin abr,  
Chun go'r bir erdi, bo'ldi bir qabr.  
Ishq ahlig'a o'chti shamKji ummed  
Kim, er quyi botti oyu xurshed.  
Ne ishq eliga shoh qoldi,  
Ne husn avjida moh qoldi.  
Layli atosi anosi birla,  
Xayli dag'i aqrabosi birla  
Har kun iki vaqt edi yig'ilmoq,  
Ul qabr boshida navha qilmoq.  
Bir-bir berdi mururi ayyom(13),  
Tufroqqa alarg'a dog'i orom.  
Ey navhagar, ayla navha bunyod  
Kim, umr binosi keldi barbod.  
Gar bo'ldi ul ikki yor ozim,  
Ne men qolg'umu, ne dilnavozim!

XXXVI

Ishq taKjrifidakim, aynining nurlig' tobi tufrog'ni "ayn" qilur va shinining sharoralig'  
shuKjlasi ko'ngullar xaylig'a shayn solur va qofining garonsang tog'i har kimga yuklansa nobud  
etar va nuqtalarining toza dog'i har chok ko'ngulga tushsa lolaning besh bargidek qong'a bo'yar(1).

E ishq, g'arib kimiyosen,  
Bal oyinai jahonnamosen.  
Ham zotinga darj kimiyoliq .  
Ham oyinai jahonnamoliq.  
Bukim sangadur bu ikkidin zot,  
Bir-bir qilayin ikisin isbot.  
Qildim esa kimiyo xitobing,  
Andin ham erur biyik janobing.  
Berdi anga bu natija gardun,  
Kim misga etishsa qilg'ay oltun.  
Insonniki xalq qildi xalloq,  
Yo'q tiynat anga bag'ayri tufroq.  
Senkim anga oshnolik etting,  
Tufroqqa kimiyolig' etting.

Oltun qilding uzorin oning  
Balkim tani toksorin oning.  
Bu navKj ila dog'i qilmading bas,  
Hajr o'tig'a solding o'ylakim xas.  
Ul o'tda chu ihtizoz topti  
Andoqki kerak gudoz topti(2).  
Har g'ashlig'dinki erdi noqis,  
Bo'ldi bu gudoz birla xolis.  
Ham oltun o'lub bu paykari xok,  
Ham o'ldi bu navKj xolisu pok.  
Chun xolisu poku beg'ash o'ldi,  
Oltun neki kimiyovash o'ldi.  
Garchi sitamu jafo qilursen,  
Tufrog'ni kimiyo qilursen.  
Ikkinchi dedim yorug'sen asru,  
Andoqki jahonnamoy ko'zgu.  
Munda dog'i topilur tafovut,  
Kim ochsa nazar bilur tafovut.  
Ul o'ynakim Skandar(3) etti,  
Po'loddin o'yla paykar etti,  
Kim, Rum aro chekib manori,  
Boqturdi ani Farang(4) sori.  
Chun berdi jamolig'a kushoyish  
Ko'rguzdi Farangdin namoyish.  
Topqoch ani bu sifat ziyoliq,  
Topti otig'a jahonnamoliq.  
Bu navKjki ul demish emasdur,  
Menkim ne dedim hamonu basdur.  
Xurshedi jahonkushoy sen-sen.  
MirKjoti jahonnamoy sen-sen,  
Kim qildi sanga nazarni ravshan,  
Ko'rdi eru ko'kdagin muayyan.  
Chun boqqali ixtiyor topti,  
Har soriki boqti yor topti.  
Ham naqshi vujudin etti foni  
Ham topti baqoyi jovidoni  
Bu ishqki baxti komrondin  
Xoli bo'lmay zamoni ondin.  
Garchi iki navKj o'tti rozi,  
Avvalg'ini anglag'il majozi(5)  
Kim, dardu gudozu so'z birla,  
Yuz shuKj lai jonfuro'z birla.  
Chun ayladi pok; b' hlkka mavsuf,  
Ul navKj qilur birovga mashKjuf,  
Kim ishq aro firoq ila dard,  
Uzluqdin etar tamom ani fard.  
Bil so'nrag'i ishqni haqiqiy  
Kim, davlat erur aning rafiqi.  
Avvalg'i vujudin etsa zoyil,  
Chun bo'lsa ikinchisiga moyil.  
Yo'q-yo'qki ikkinchi oni cheksa,  
Ko'nliga visol tuxmin eksa,  
Ul navKj ketursa turktozi(6)  
Kim, qolmasa surati majozi,  
Mazhardin ko'rmayin nishoni,  
Mazharda o'zini topsa foni,  
Maqsud budur, hayotdin bu,  
Bal xilqati koinotdin bu.  
Majnung'a biri bo'lub musallam,  
Bahra topti ikinchidin ham.  
Ermas edi o'zidii bu ishlar  
Bal ishqdin erdi ul kashishlar.  
Harkimgaki ishq yuz ketursa,  
Yo mashKjali shavq shuKj la ursa,  
Tog' ersaki suv qilur vujudin,  
Nobud etar nabudu budin  
Tur uzra tajalli aylagach fosh,  
Chayqaldi suv yanglig' ul qatig' tosh



Bu shuKjla ko'ngulga tushsa kori,  
Kuymakda aning ne ixtiyori.  
Bu o't ne kishiga bo'lsa ro'zi,  
Kuydursa ne tong jahonni so'zi.  
Ishq ichraki jismi to'lg'onur bil,  
Ul navKjdururki o't uza qil.  
Tong yo'q bu o't etsa ashk aro g'arq,  
Yomg'ur yog'ar andakim tushar barq.  
Gar ashk bu o'tni aylamas kam,  
Yomg'ur suvidin choqing'a ne g'am?  
Kim zarqu riyovu sho'r birla,  
Oshiq etar o'zni zo'r birla,  
Ishqi o'ti bo'lmas elga jozib,  
Andoqki, ziyoda subhi kozib(7).  
Rangin ko'palak erur dilafro'z  
Parvona kibi emas jigarso'z.  
Oshiq dema kimni ko'rsang asfar  
Kim bo'lmadi zaKjfaron muasfar,  
Bejazb sarig' erur riyoliq,  
Samg' aylay olurmu kahraboliq.  
Safratda nechaki qilsa tavbih,  
Oltun bila teng bo'lurmu zirnix(8).  
Har ohki shaydg'a yovuqdur,  
Ne issig' ul ohu, ne sovug'dur,  
Oshiq sovug' oh cheksa nogoh,  
Olamg'a solur o't ul sovuq oh.  
Chun urdi xazon eli sovuq dam,  
Yoproqni qurutdi, cho'rkadi ham.  
Bedard kishiki ashk to'kkay,  
Ul qatradururki mushk to'kkay.  
So'z ahli erur to'kar zamon yosh,  
Bir shamKjki ashkin etsa durposh.  
Ishq o'ldi kishiga boisi dard,  
Qilmoq iki kavn fikridin fard  
Parvonani ishq etmasa mast,  
Urg'aymu o'zini o'tqa payvast?  
Uldamki kuyarda kechti jondin,  
Ne fikri aning iki jahondin?  
Telba o'zin o'tqa solsa nogoh,  
Kavnayn ishidin qachondur ogoh.  
Ut sekrisa tifi emas xabardor,  
Kim hirqatida ne navKj asar bor?  
Ko'rgan kishi o't ko'rar zabona,  
Kuygan kishi ko'rguzur nishona,  
Kim ishq nasibidur azaldin,  
Ul ishq erur bariy(9) xalaldin.  
Parvonada xolliq qanoti,  
Ishq o'tidin o'ldi dog' zoti.  
Bu dog'din ibtidoyi ahvol,  
Ishq etmadi oni forig'ulbol(10).  
Bu ishq o'tig'a davomu bo'lg'ay?  
Har kim tilasa ravomu bo'lg'ay?  
Yorab, meni dardmandi mahjur,  
Kim ishq o'ti jonim etti mahrur.  
Bu o'tdin ko'nglum etma mahzun,  
Bal shavqini qil damodam afzun.  
Ham axgaridin tanim qurutqil,  
Ham shuKjlasidin ko'zum yorutqil.  
Ohimniki dudidin nishon et,  
Ul dud ila ko'z yoshim ravon et.  
Ko'nglum qushikim samandar oyin,  
Otashkadasida topti taskin,  
Sochqil shararidin anga dona,  
Ber hemasi uzra oshyona.  
Ul dona bila to'q ayla oni,  
Bu shuKjla aro yo'q ayla oni.  
YoQ mug'bacha shuKjlai majusi  
Kim, dudi g'amimdur obnusi(11).

YaKjniki mug'ona sog'aring ol,  
Bir sog'ar ila ichimga o't sol!  
XXXVII

Shahzodai sipehr janob va sipehri xurshed intisob, yaKjni Sulton Uvays Bahodir madhida so'z intihosi va nasoyih bisotida ko'p laKjl va durri maknun va mavoiz xonida favoqih va niami guno-gun ul hazratqa quloqqa olmoq va og'ziga solmoqning salosi(1).

Ey soqiyi davr! Bir qadah tut,  
Huzn ahlig'a sog'ari farah tut.  
Avval qadahingni ayla gardun,  
Quyg'il anga bodai shafaqgun.  
Chun bo'ldi labolab ul piyola,  
Qil oni mening sori havola.  
Ko'rgach ani hushdin boroyin,  
Bir dam bila oni sipqoroyin  
Kim, toimasun ul sipehri sogar,  
Atrofida qatradin bir axtar.  
To so'zda falak nishonlig' ayla,  
Axtar kibi durfishoilig' ayla.  
Topqach duri bahru laKjli koni,  
Shahzoda nisori ayla oni.  
Shahzodai maKjdatshior ul,  
Yetti ato shohu shahriyor ul(2).  
Sultoni zamon, Uvays ul shoh(3)  
Kim, charx anga keldi xoki dargoh.  
Zotig'a sirishta izzu tamkin,  
Ham lutf ishida chust ham kin.  
Kin andaki, bo'lsa razm chog'i,  
Lutf andaki, ichsa bazm ayog'i.  
Bazm ichra demayki barcha avqot,  
Maxluq anga lutfi mahzdin zot.  
Zotida hayo bila adab ham  
Ul navKjki ammu xolu ab ham(4).  
TabKjida saxo bila shujoat  
Dahr etsa ne tong anga itoat.  
Vasfida necha deyilsa maKjni,  
Gardunni biyik demak, ne yaKjni.  
Ham aqd ila budurur muvofiq  
Kim, ulki so'z ichra bo'lsa sodiq,  
Safha uza kilk etib ravona,  
Yozg'ay necha pandi mushfiqona.  
Ey gulshani mulk sarvi nozi!  
Qay nozki, sarvi sarfarozi!  
Chu bir necha so'z quloqqa olg'il,  
Balkim necha dur quloqqa solg'il.  
Bilkim ne jahondadur vafoe  
Ne umr binosig'a baqoe.  
Ham suv uzadur jahon qarori,  
Ham el bila umrning madori  
Kim, tuprog'u suvg'a shod bo'lg'ay,  
Yelga qachon eKjtimod bo'lg'ay?  
Yuz yil kishi gar jahonda shahdur,  
Yo'q ersa gadoyi xopaqahdur.  
Marg ajdari chun og'iz ochar keng,  
Yutmoqqa shahu gado erur teng.  
Gar aysh aro sen va gar g'amu dard,  
Haq yodidin o'lma bir zamon fard.  
Ham qahrig'a boqu tarsgor o'l,  
Ham rahmatidin umedvor o'l!  
Shahlar desango'lg'ay olinga past,  
Past o'l darveshlarg'a payvast.  
Topsang necha shahlar uzra shahliq  
Faqr ahlig'a ayla xokirahliq!  
Bo'l banda ato-anog'a yakson  
Kim, haq dedi volidayn ehson(5).  
Qulluqlarip ayla rasmu odat,  
Kavnayn aro bil muni saodat.

Davlat talab aylasang xudodin,  
Bosh tortma sharKji Mustafodin(6).  
Jannatqa borurg'a istasang yo'l,  
Bu joda birla mustaqim o'l.  
Nafs aylasa fisq ila tabahkor,  
Haq ollida o'zni bil gunahkor.  
Cheksa gunah o'ti shuKjla payvast,  
Qil oni nadomat ashkidin past.  
Toat qilu ko'zga ilma oni,  
Ko'rmak bila hech qilma oni.  
Toatqa riyoni aylasang zam,  
Sog'inmag'il oni fisqdin kam.  
Jurmeki yonidadur nadomat,  
Ul keldi najotdin alomat.  
Kim cheksa qadah niyoz birla,  
Xushroqki riyo namoz birla.  
Chun tengriga zohir o'ldi toat,  
Ham sharKj tariqig'a itoat,  
Andin so'ng shoh xizmatin qil,  
Ul zilli iloh(4) xizmatin qil.  
Topsang qayu ishta muddaasin,  
SaKjy aylayu hosil et rizosin.  
Shohiki atong anga ag'odur,  
Ul sanga ag'oduru atodur.  
Bu ikki atog'a qil o'g'ulluq  
Yo'q-yo'qki, bu ikki shahg'a qulluq.  
Bu navKj iki jahon xudovand  
Kim, sen bo'ldung alarg'a farzand.  
Uzdin ikisinp ayla xushnud  
Kim, dunyayu oxiratdadur sud.  
Qul bo'lsang alarg'a shohsen-sen,  
Doroyi jahonpanohsen-sen.  
Bo'lsa biridin rizo bag'oyat  
Yetsa yana biridin inoyat  
Kim, bir kishvarg'a hukm sursang,  
Iqbolu shukuh ko'sin ursang,  
Zinhorki zulm rishtasin uz,  
Insof ila adl qasrini tuz.  
Mulk ahlig'a mehribonliq ayla,  
Andoq ramag'a shubonliq ayla.  
Kim bo'rilik etsa qovla oii,  
Ul er iti birla ovla oni.  
Bedodi etar zamonda asra  
Qo'yni bo'ridin amonda asra!  
Mazlumg'a zolim etsa bedod,  
Dodin berib ayla xotirin shod.  
Maqsudini aylay olmasa arz,  
Takror ila so'ramog'ini bil farz.  
Lutf ayla ani so'rarda oyin,  
Kim topqay iztirobi taskin.  
Taskin bila angla halotini,  
Adl aylabon ol malolatini.  
Ne zulm qilurg'a elni qotqil,  
Ne zulm qo'lin o'zung uzotqil.  
Qassobdin o'yg'a gar xo'rishdur,  
Ulturgali oni parvarishdur.  
Uyg'a ne asig' qilur bu parvor,  
Kim, o'lsau bihi kelsa xarvor(8).  
El molin o'zungga mol bilgil,  
Xaylin o'zunga ayol bilgil.  
YaKjni nechuk asralur ayoling,  
Mahfuz nechukki tursa moling.  
Andoq bori el ayolii asra,  
O'g'ridin amonda molin asra.  
Bedodg'a borsa xalq moli,  
Mahshar kuni shahg'adur savoli.  
Gar shahrda istasang rayosat,  
Sahroda aningdek et siyosat,

This is not registered version of TotalDocConverter

Kimni qandag'ay qandag'ay men bo'ldim,  
Xohi guzariyu, xoh tojir.  
Tojirg'aki dast topti rahzan  
Nogahdur aning yonida kahzan.  
Bu turfaki har ne qolsa andin  
Chun shahrg'a etti biym jondin,  
Tamg'ochi etib boshig'a javlon,  
Hardam tilagay zakoti havlon(9).  
Mundoq nimalardin ehtiyot et,  
Chun nafKjipa topting inbisot et.  
Har fisq xayoli qilsa xotir,  
Tengrini boshingda angla hozir.  
Nafsingg'a ne zulm bo'lsa maqsud  
Shahpi ilayingda angla mavjud.  
To barcha ishing degandek o'lg'ay,  
Ko'nglung nechuk istagandek o'lg'ay,  
Dunyoda ishing butub kamohi,  
Uqboda ham o'lmag'ay tabohi.  
Din jonibidin etib kushoding,  
Yetgay iki dahr aro vidoding.  
Soqiy, qadahiki shahzoda,  
Tutqay manga ul qadahda boda.  
LojurKja(10) burun o'zi sumurgay,  
Ul navKj maaga dag'i ichurgay.

AvvalgiII- qismB Keyingi